El Autonomista

Dibujo de Juan Carrera. Grabado: Vda. de P. Bonet. Impreso en los talleres de EL AUTONOMISTA

GERONA - OCTUBRE DE 1925

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 2

SUPLEMENTO LITERARIO DE
EL AUTONOMISTA
DIRECTOR
DARÍO RAHOLA
GERONA
REDACCION Y ADMINISTRACION:
CALLE PRENSA, 10
MARFORELL 1915

MES DE OCTUBRE DE M.CM.XXV

LAS GRANDES INDUSTRIAS DE LA PROVINCIA DE GERONA

MANUFACTURAS DE CORCHO, S. A.

Al dedicar hoy nuestra atención a las grandes industrias de la provincia de Gerona, es justo que ocupe un lugar preferente la Sociedad mercantil fundada por los Sres. D. Juan Miquel Avellí y D. Enrique Vincke Wischmeyer, quienes, precisamente este año cumplen 25 que se constituían en Sociedad colectiva bajo la razón social de Miquel & Vincke, con un capital escriturado de 100.000 pesetas. Esta entidad ha alcanzado extraordinario desarrollo, gracias a la actividad, inteligencia y espíritu emprendedor de sus fundadores, quienes, con una sólida cultura adquirida en el estudio y en sus prolongadas estancias en el extranjero, previeron en aquella época el desenvolvimiento que iba a tener en el mundo la industria beneficiadora del corcho, así como las múltiples aplicaciones industriales de que era susceptible esa primera materia, que en gran cantidad y en insuperable calidad produce la península ibérica.

D. Juan Miquel y Avelli

D. Enrique Vincke y Wischmeyer

Mientras en España, donde, como es sabido, nació la industria de aprovechamiento del corcho, esa actividad empezaba a languidecer, debido singularmente a la deficiente organización industrial y comercial y al misoneismo que ha caracterizado siempre a los españoles, llegando casi a verse suplantada por su rival extranjera, nacida y desarrollada en países no productores de

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 3

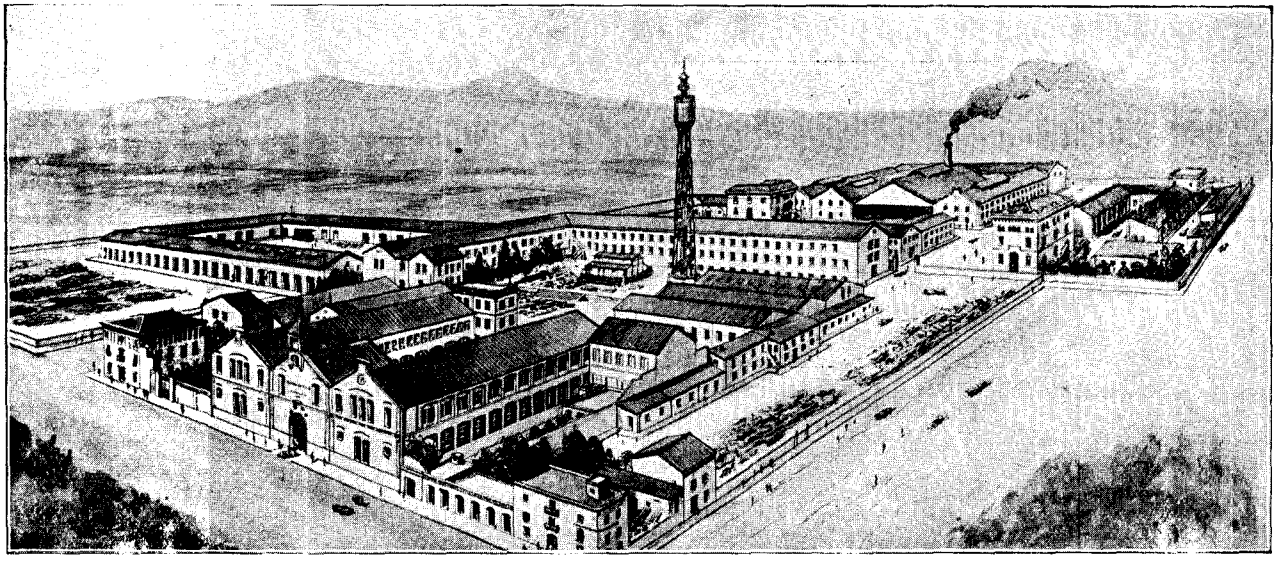

Despacho y Fábricas en Palafrugell

primera materia, los señores Miquel y Vincke, laborando con la persistencia y el entusiasmo del que está convencido de la transcendencia y vitalidad de su obra, iban colocando los recios sillares de la institución fabril y comercial que hoy, con el nombre de «Manufacturas de Corcho, S. A.», es uno de los principales factores de la riqueza de nuestra provincia. Mientras los que debían haber reaccionado ante una transformación inevitable, contemplaban impasibles cómo se expatriaba una industria genuinamente española y que durante más de medio siglo había enriquecido la comarca ampurdanesa, los señores Miquel y Vincke, con el sentido de la realidad y el afán de perfección, acudían a la técnica y, utilizando los procedimientos más modernos, o inventándolos, es decir, *creándolos,* cuando era menester, revolucionaban completamente el proceso de la industrialización del corcho, y en sus fábricas, que iban ensanchándose todos los años, daban a la primera materia todas las aplicaciones conocidas y muchas otras que salían de sus laboratorios ostentando un sello original y propio. Y como no puede menos de ocurrir siempre

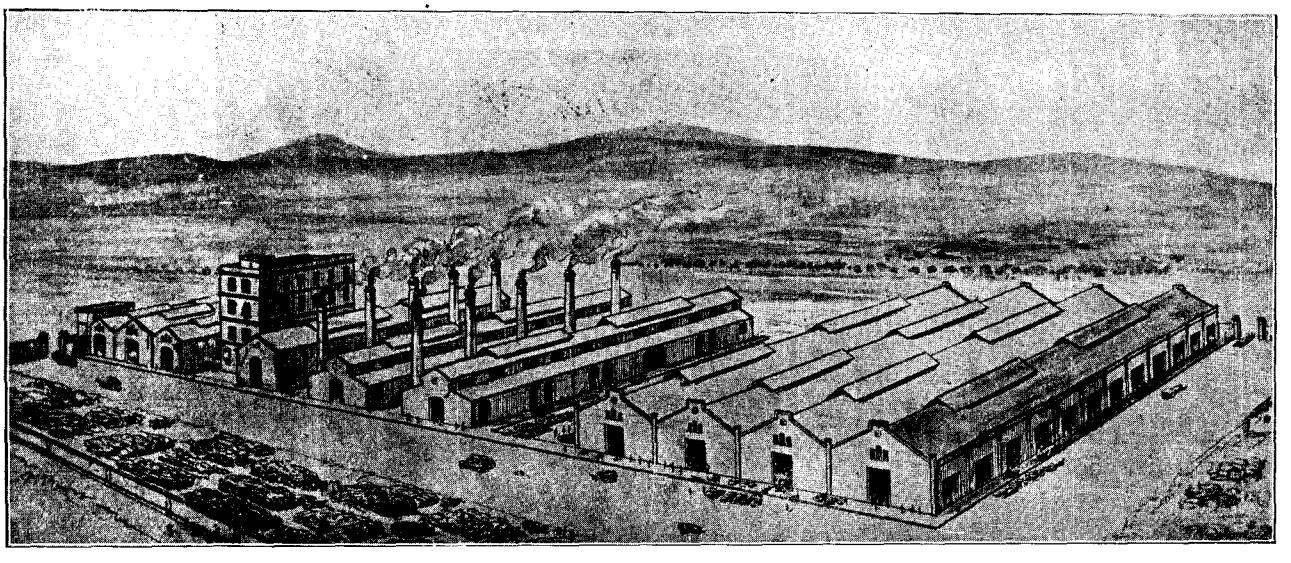

Fábrica de aglomerados de corcho en Palafrugell

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 4

Los hornos de la fábrica de aglomerados de Palafrugell

Fabricación de tapones con máquinas de taladro

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 5

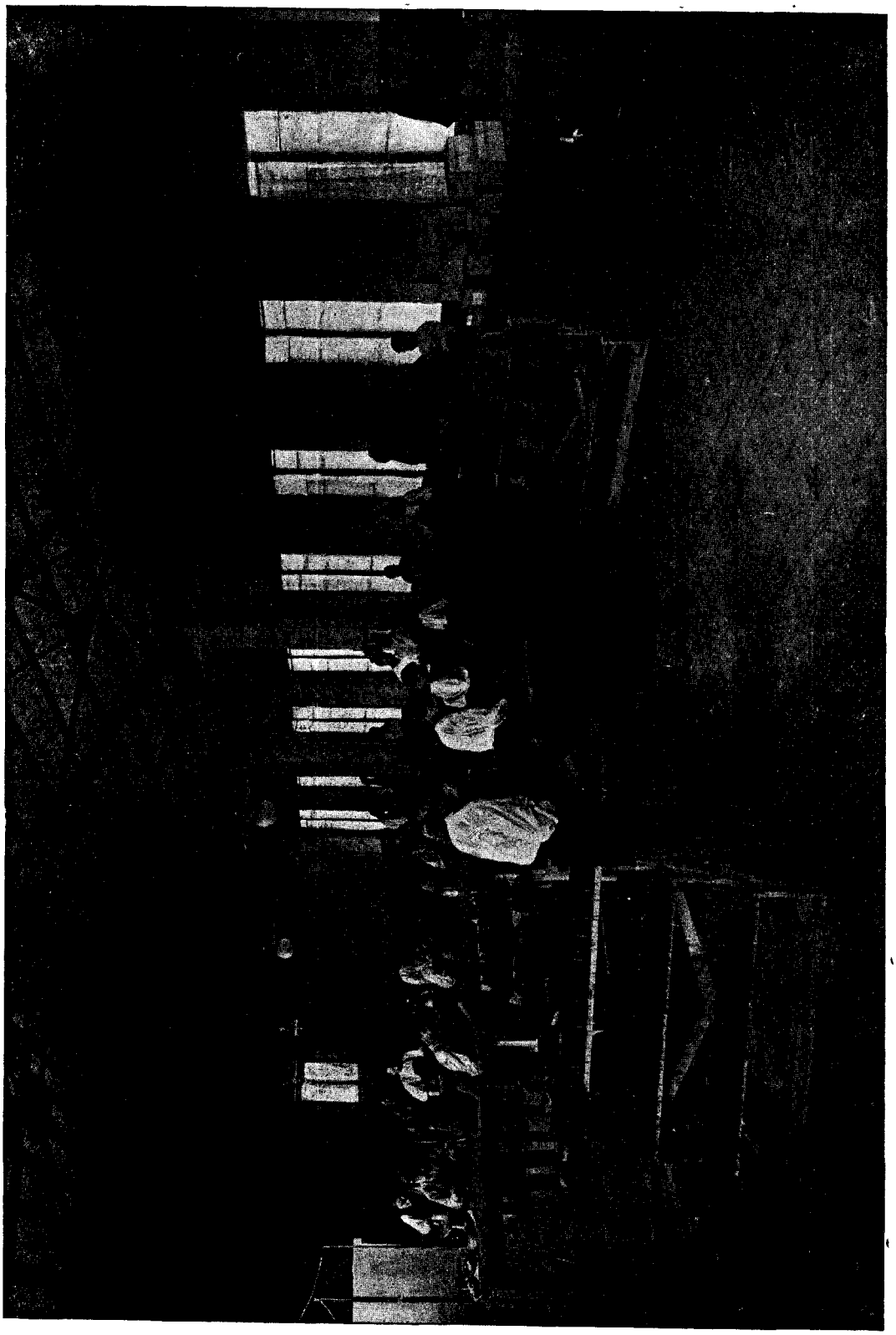

Obreros fabricando salacots para la exportación

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 6

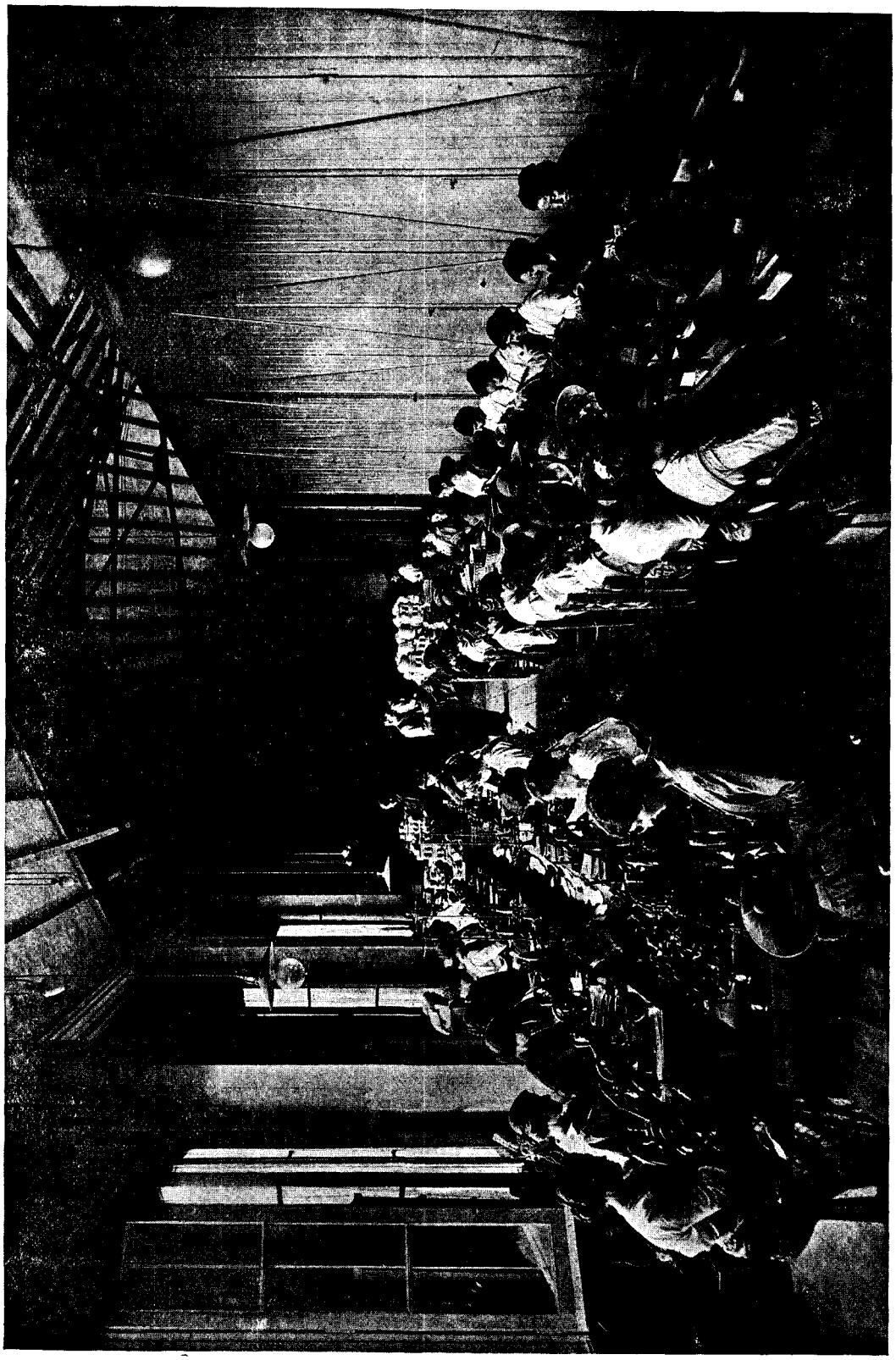

Operaciones para el acabado de salacots

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 7

que al dominio técnico van unidos el amor a la obra que se realiza y la continuidad en el esfuerzo, el éxito iba coronando sus iniciativas y sacrificios, y aquella entidad colectiva, que en 1900 se constituyó, como hemos dicho, con 100.000 pesetas de capital, en 1916 se convertía en una de las más importantes sociedades anónimas de nuestro país, con un capital de 2.500.000 pesetas, integrada por los mismos señores Miquel y Vincke. Desde entonces su marcha ascensional ya no se detiene: en 1922, el capital es de 4 000.000 de pesetas, y en 1924, de 5.000.000, llegando en 1925 a 7.000.000 de pesetas en acciones y cuatro millones en obligaciones.

La obra realizada por don Juan Miquel y don Enrique Vincke, irradiadora de riqueza, es de aquellas que honran a los pueblos que tienen la suerte de contar con hombres de tal valía y que tan noblemente laboran por el engrandecimiento patrio y por el bienestar de la región donde se hallan establecidos. Por esto EL AUTONOMISTA, al dedicar uno de sus **Suplementos** a la potencialidad económica de la provincia de Gerona, tiene a gran honor el rendir tributo de admiración a dichos señores—alma y cerebro impulsores de ese hogar de prosperidad ampurdanesa que se denomina «Manufacturas de Corcho, S. A.»,—aun a trueque de herir su modestia, sólo equiparable—como en todos los hombres que verdaderamente valen y tienen consciencia de su misión representativa en cualquier orden de la actividad humana—a sus grandes cualidades.

* * *

Ligera idea de lo que son y lo que representan los establecimientos industriales de la Sociedad anónima fundada por los Sres. Miquel y Vincke la dará la información gráfica que ilustra este artículo y algunos detalles que hemos podido obtener por conducto de amigos muy dilectos que sin duda nos perdonarán la indiscreción de publicarlos.

«Manufacturas de Corcho, S. A.» cuenta con grandes fábricas en Palafrugell, Palamós, Figueras y Cáceres, y actualmente está construyendo otra en Bagur, donde encontrarán trabajo más de 200 operarios, solucionándose de esta suerte la crisis que viene atravesando dicha villa. Las fábricas de Palafrugell y Palamós ocupan una

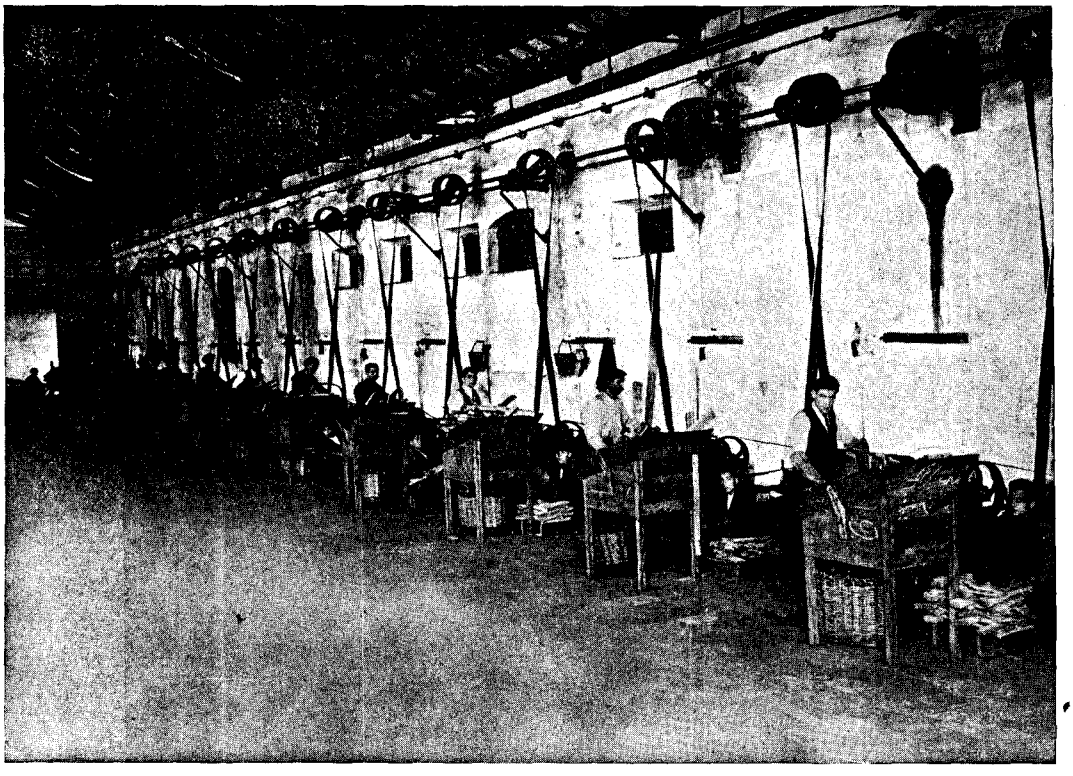

Taller para el corte de corcho para la fabricación de discos

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 8

superficie de 112,700 metros cuadrados y en ellas trabajan más de 1.500 obreros de ambos sexos y unos 50 empleados en sus Oficinas.

Las fábricas de aglomerados de corcho transforman anualmente más de 30.000 toneladas de primera materia, y las de artículos para el taponamiento y demás productos de corcho natural elaboran unas 5.000 toneladas.

La Sociedad anónima «Manufacturas de Corcho, S. A.» carga mensualmente en el puerto de Palamós de cuatro a cinco vapores, exportando sus productos a todos los puntos del globo, especialmente a los Estados Unidos, Inglaterra, República Argentina y Australia, donde tiene sus principales mercados. Merced a esta extensión de sus exportaciones, su producción está a cubierto de crisis y restricciones del mercado interior, depreciaciones monetarias, etc., que constituyen siempre riesgos gravísimos y causas periódicas de malestar en otras industrias. Para dar una idea de su auge, bastará decir que en 1901 sus ventas importaron 1.000 000 de pesetas, y en el año comprendido entre julio de 1924 a junio del actual han alcanzado la cifra de 14.000.000 de pesetas.

No han desatendido los señores Miquel y Vincke en sus importantísimas manufacturas los servicios de carácter social; antes al contrario, les han prestado siempre solícita atención, fundando instituciones que son verdaderamente notables y tienen un alto valor de ejemplaridad. Gracias a ellas sus obreros perciben todas las semanas del año el importe de seis jornales, lo mismo si están enfermos que si hay fiestas intersemanales; en caso de enfermedad, reciben gratuitamente la asistencia médica y farmacéutica, sea de la clase que sea, incluso en los casos de cirugía mayor, y en los desplazamientos la Casa corre con todos los gastos.

* * *

Tal es, en líneas generales, la obra que han realizado don Juan Miquel y Avellí y don Enrique Vincke Wischmeyer en nuestra patria. Lo que hace un cuarto de siglo era una fábrica modesta, se ha convertido en un poderoso organismo industrial, profundamente arraigado en el país. Son 25 años de trabajos, de iniciativas, de actividades y de triunfos legítimos. Es la victoria del esfuerzo, del entusiasmo, de la téc-

Sección de mujeres clasificando discos

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 9

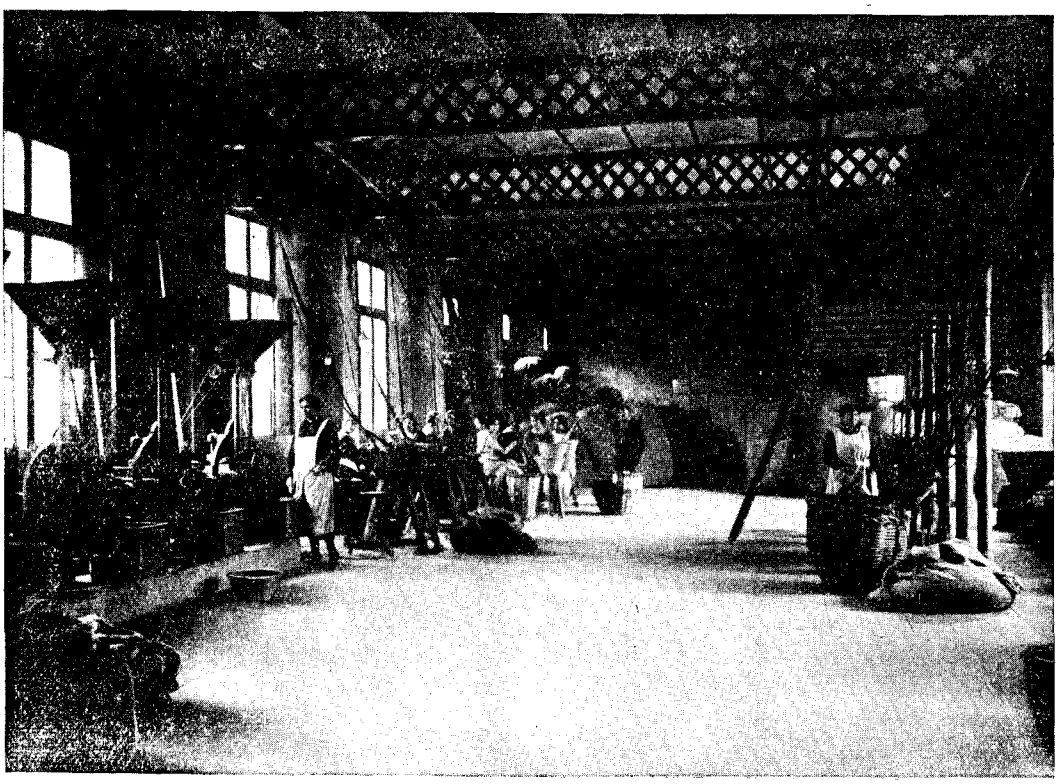

Máquinas de marcar y esmerilar tapones

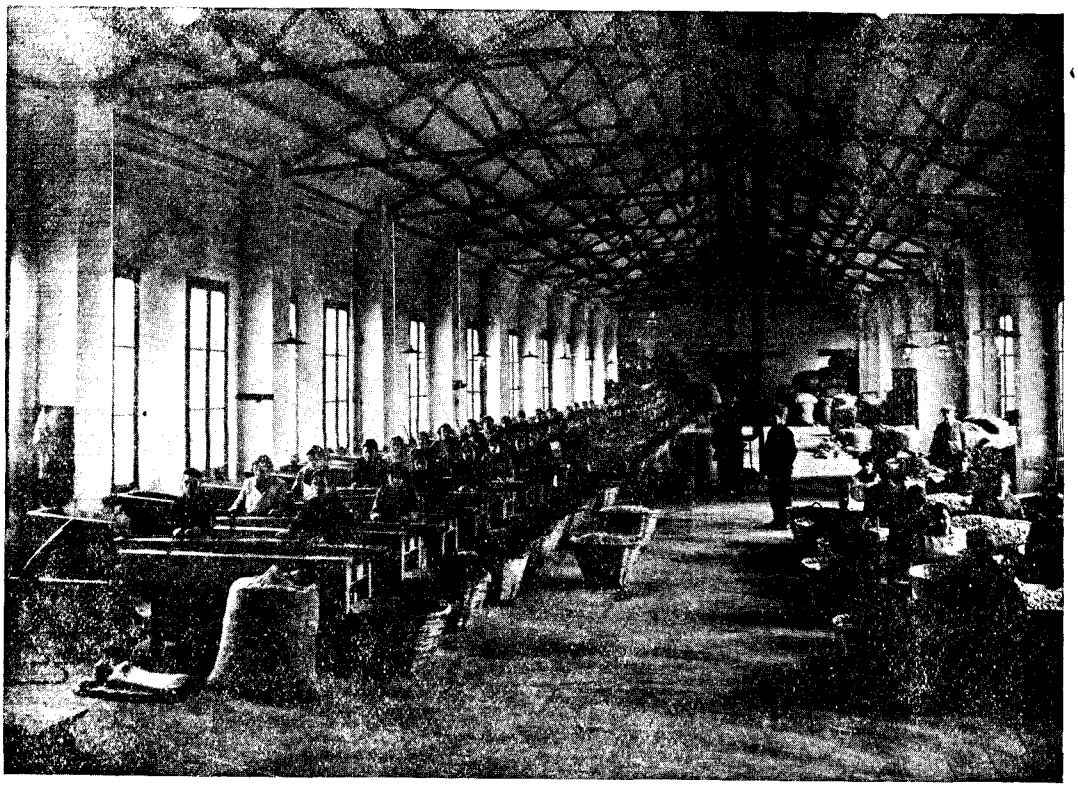

Preparación de tapones para la expedición

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1929. Page 10

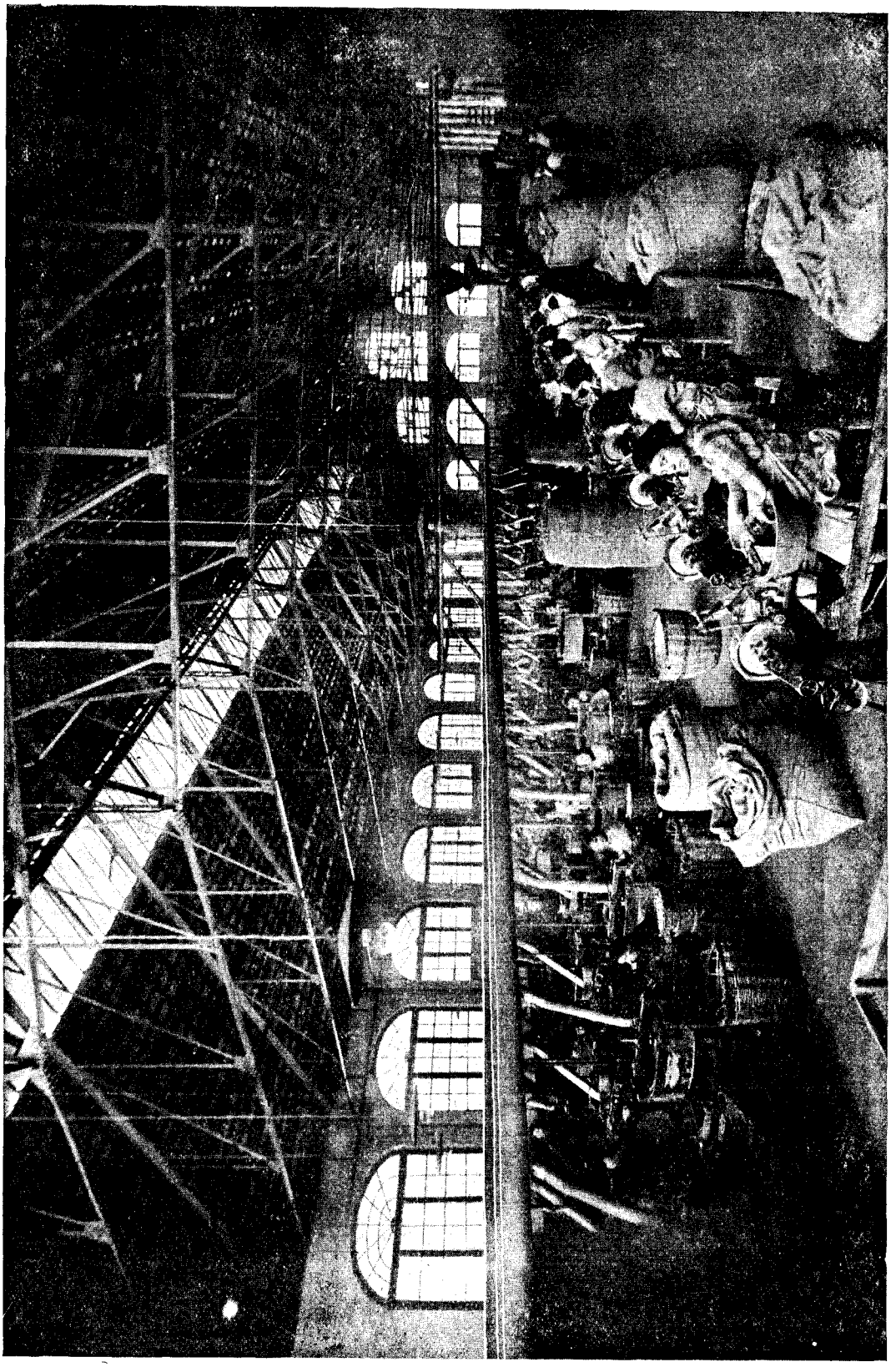

Máquinas automáticas para la fabricación de tapones

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 11

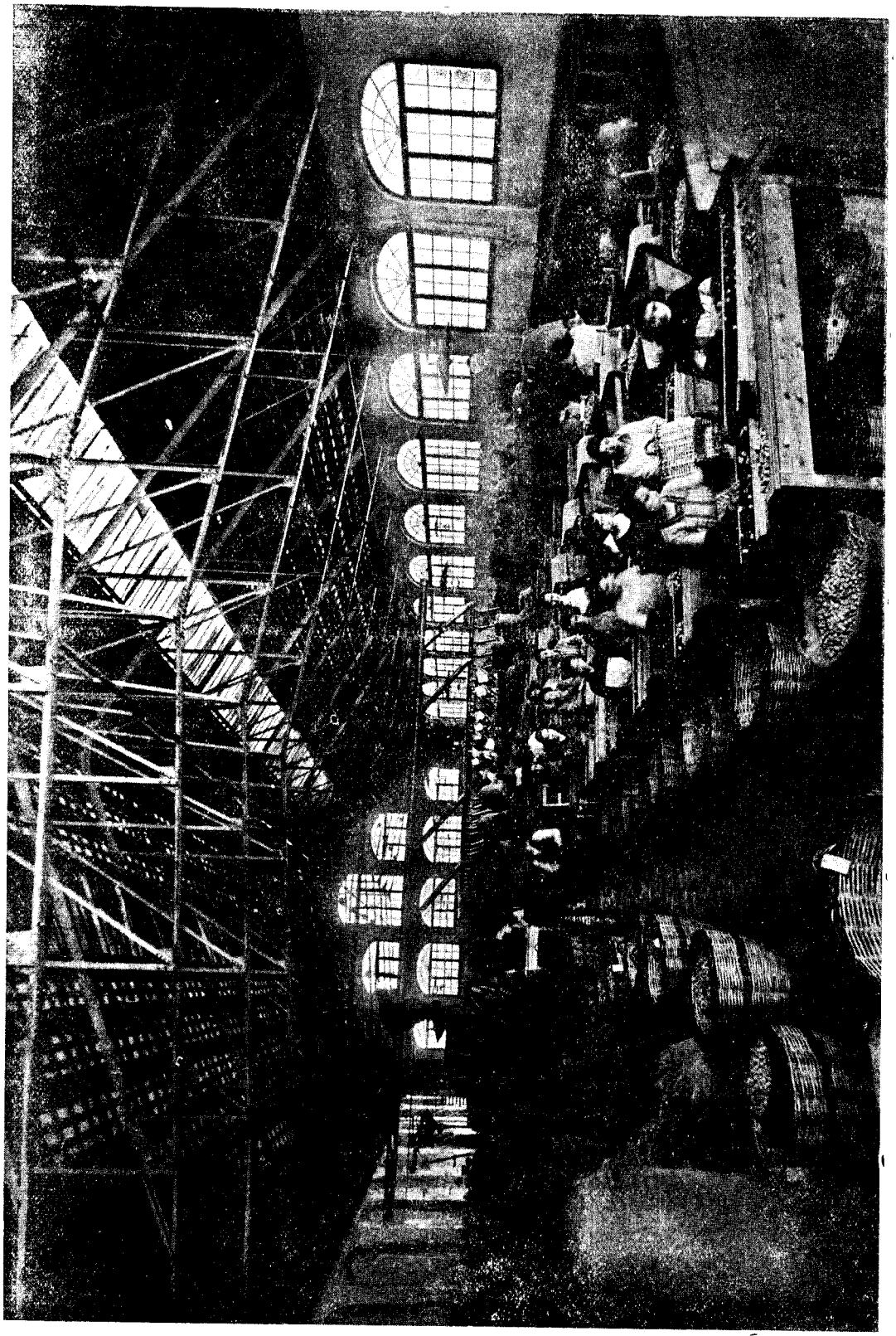

Sección de mujeres seleccionando tapones en la fábrica de Palafrugell

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 12

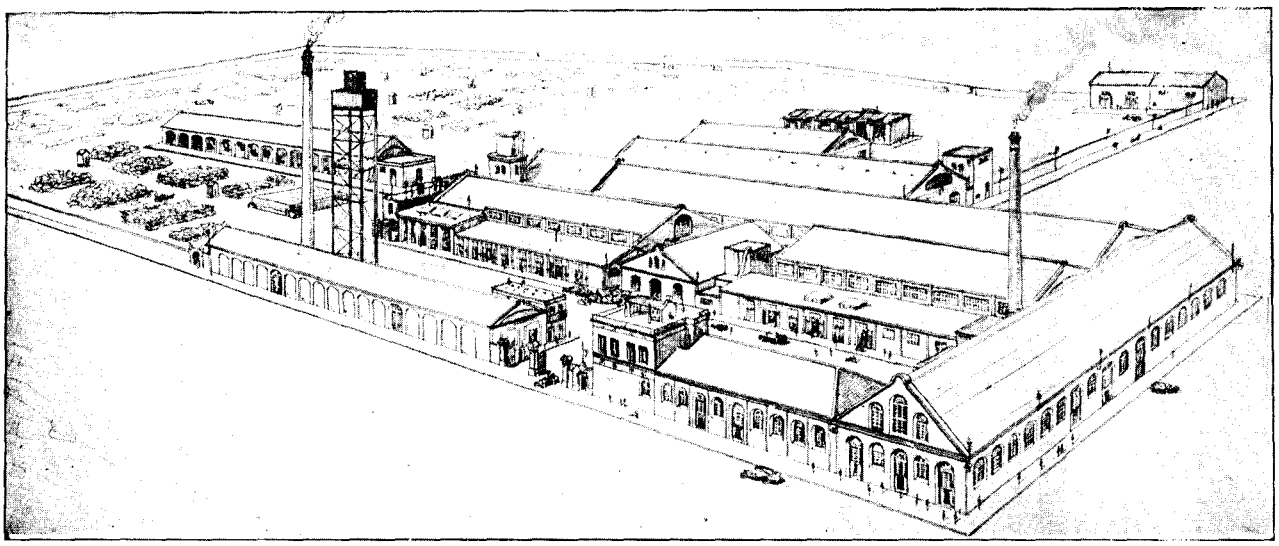

«Manufacturas de Corcho, S. A.». — Fábrica de Palamós

nica. Es una lección para todos los que se han consagrado a las industrias cuya primera materia es el corcho y para cuantos sientan el afán de creación y de superación. Bien merecen, pues, los que han creado aquel organismo admirable, del que por todos conceptos puede envanecerse nuestra región; bien merecen celebrar lo que podemos propiamente llamar sus « bodas de plata» comerciales, en la santa paz del trabajo fecundo, en el amor de cuantos aportan una colaboración leal a esa labor constante, de perspectivas indefinidas y amplios horizontes...

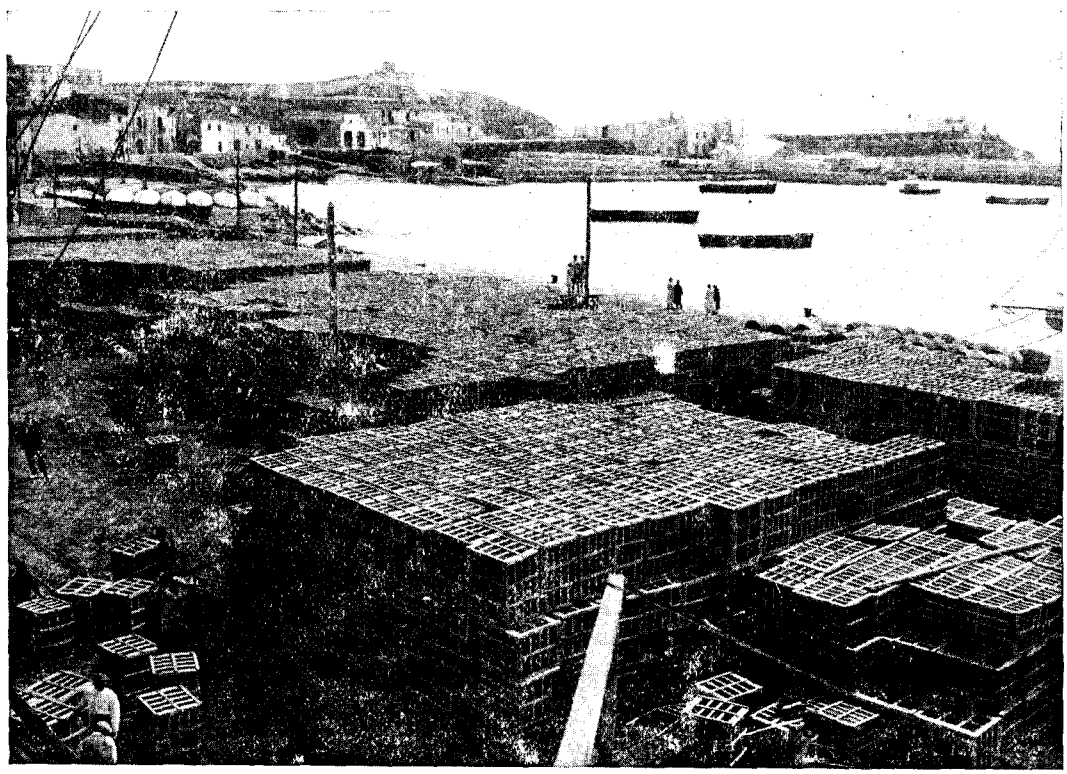

Cajas de eglomerados dispuestas para el embarque

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 13

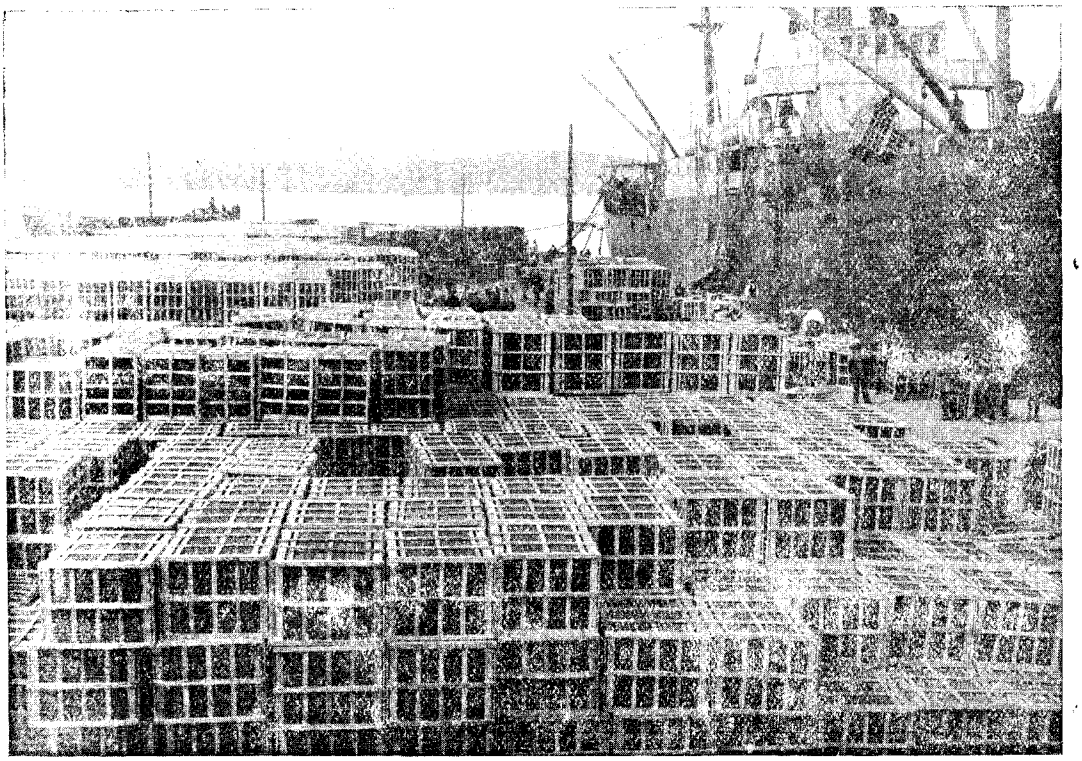

Embarque de los productos de «Manufacturas de Corcho, S. A.» en el puerto de Palamós

La pequeña llama

Yo siento por la luz un amor de salvaje.
Cada pequeña llama me encanta y sobrecoge.
¿No será cada lumbre un cáliz que recoge
El calor de las almas que pasan en su viaje?

Hay unas pequeñitas, azules, temblorosas,
Lo mismo que las almas taciturnas y buenas;
Hay otras casi blancas: fulgores de azucenas;
Hay otras casi rojas: espíritus de rosas.

Yo respeto y adoro la luz como si fuera
Una cosa que vive, que siente, que medita,
Un ser que nos contempla transformado en
[hoguera.

Así, cuando yo muera, he de ser a tu lado
Una pequeña llama, de dulzura infinita,
Para tus largas noches de amante desolado.

JUANA DE IBARBOUROU

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 14

MANUFACTURAS DE CORCHO, S. A.

PALAFRUGELL

SUCURSALES EN PALAMÓS, FIGUERAS, CÁCERES, BAGUR

Capital Social: 7.000.000 de Pesetas, desembolsadas

Oficinas de Venta: PALAMÓS

Dirección Telegráfica: PALACORCHO

Claves: A. B. C. 5th. Edition — A. B. C. 5th. Edition Improved
Western Union — Lieber's — Bentley's

ESTERILLAS DE CORCHO AGLOMERADO. — PLANTILLAS PARA CALZADO, FORRADAS Y SIN FORRAR — BOYAS Y CHALECOS SALVAVIDAS. — PIEZAS PARA CASCOS Y CASCOS COMPLETOS, DE CORCHO. — LANA DE CORCHO. — TAPONES DE CORCHO DE TODAS CLASES. — DISCOS Y ANILLOS DE CORCHO. — PAPEL DE CORCHO EN HOJAS Y EN BOBINAS. — JUNTAS DE CORCHO PARA AUTOMÓVILES — LADRILLOS DE CORCHO PARA PAVIMENTOS. — AGLOMERADOS DE CORCHO PARA AISLAMIENTO DE CÁMARAS FRIGORÍFICAS. — TUBOS Y ACCESORIOS DE CORCHO AGLOMERADO PARA REVESTIMIENTO DE CAÑERÍAS DE REFRIGERACION. — AGLOMERADO DE CORCHO PARA FUNDAMENTOS, MAQUINARIA, ETC. — ESPECIALIDADES DE CORCHO DE TODAS CLASES.

AGLOMERADO DE CORCHO SUBERMANICH

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 15

Un gran elogi de l' Empordà

Per Mossèn Jacinto Verdaguer

(DISCURS PRESIDENCIAL DELS JOCS FLORALS DE LA BISBAL — 1901)

Fill de les terres alteroses de part del Montseny, d'on baixen les aigües del Ter a eixa plana empordanesa, l'he tornada a veure, gràcies a Déu i a vostra afectuosa invitació. Còm l'enyorava després de disset o divuit anys que no l'havia vista sinó des del tren, a vol d'aucell, anant i venint del Rosselló! I ara que la veig de nou i tinc el plaer de trobar-me entre vosaltres, còm anyoro i trobo a faltar en la colla dels amics la noble i simpàtica figura d'En Joan Sitjar, qui acaba de baixar a la sepultura! A no haver-ho disposat Déu així, a ell devieu fer asseure en aquesta cadira, i, encara que sols hagués recitat la *Llegenda de Sant Eloy*, que sempre tenia al cap de la llengua, o millor encara, sa poesia *La festa major*, descripció de la que celebra avui La Bisbal, ja tenia guanyada la primera palma del certamen. Me sembla que'l veig, encara no fa un any, amb son barret de gairell mig cobrint sos cabells blancs, somrient sempre com un noi que no ha passat cap pena. Me sembla sentir aquella conversa senzilla i poètica, versada amb aquella veu que sonava a l'orella, segons imatge d'En Delpont, com una remor d'aigües de muntanya quan resquitllen entremig de penyes i cingleres. Quan el gran poeta Mistral vingué a Catalunya, a l' entrar-hi per aqueixa hermosa porta de l'Empordà, tan semblanta a la Provença, trobà els dos germans Sitjar de la vall d'Aro y se'ls endugué a Barcelona en sa comitiva. Feien part d'aquell lluït estat major el poeta provençal Roumieux, En Rosselló del Vallès, En Víctor Balaguer i En Damàs Calvet, l'il·lustre empordanès autor de la epopeia *Mallorca Cristiana*. Avui, excepció feta del cantor de *Mireio*, tots son morts. I puix acabaren el viatge per la terra, que Déu los tinga al cel.

Mes, la vena poètica no s'ha pas estroncada en aquest país, on fins el cor s'hi aixampla amb la terra i amb l'espai. Altres poetes hi ha hagut i hi ha encara, grat sia a Déu, en aquesta terra, des de que l'Estorch i Siqués donà el primer cop de tamborí riberes amunt del Fluvià, contribuint a sa manera, amb lo Gaiter del Llobregat, al desvetllament de les lletres catalanes; mes, permeteu-me que us ho digui, la plana empordanesa no ha sigut pas cantada com se mereixeria.

Un dels poetes companys que ara m'escolten ha escrit una bella poesia sobre la batuda del blat, aqueixa feina que encara fa moure les forques i volciar les batolles gairebé en totes les eres catalanes. Si jo l'hagués vist al compondre les primeres estrofes, li hauria dit: «Ara que hi esteu posat, feu una poesia que s'ho valga; una batuda més ampla i més gran; feu una batuda èpica, una batollada de titans. Voleu per això una era més espaiosa? Veusaquí l'Empordà petit, que s'obre a vostres ulls. La trobeu encara esquifida? Afegiu-hi l'Empordà gran, des dels murs de la immortal Girona a les Escales d'Annibal, des dels Trofeus de Pompeius fins a les Medes, aqueixes illes que prengueren escaigudament el nom a les *meles* del Coliseu romà.

Els cavalls que hi podrieu fer córrer són les revingudes del Ter que hi fan rodolar els roigs palets de la Guilleria i les creixences del Fluvià que hi baixen les esllaviçades de Castellfullit: són les allaus que hivern enllà cauen escabellades del Pirineu en lo més alt i terraprim de la Garrotxa, i les onades de la mar que pugen escumoses a sa maresma, fuetejades pel vent de llevant. Mes, el cavall alat, o l' euga, si voleu, pròpia de l'Empordà, no és pas el vent de llevant plujós, que rebat i estella els bastiments sobre la costa, sinó la seca i rufalosa tramontana. Nascuda més enllà de la Crau pedregosa, en el bell fons del golf de Lió, arrosega amb ses crins la neu dels Alps i porta en els badius de son nas el terrible ruflet de l'huracà. Al desembocar feréstega, per la tardor en el coll de Panissars, un altre poeta empordanès ha cregut sentir-hi la dringadera de les armes, la cridòria selvatge dels combatents, el sotragueig dels carros de guerra, l'estimbament de les roques i els ais dels ferits i moribunds de l'horrible desfeta de Felip l'*Atrevit*. Quan amb tota sa fúria, com una eugaçada del Rosselló, se llença a fer la roda del bofarut per eixa encontrada, els seus esglaiadors renills fan fugir de por els remats d'ovelles; al sò de sa cornamusa fa ballar les garberes, els pallers i les barraques de pastors; el seu buf aterra als caminants, doblega els arbres rabassuts com si fossin joncs, capbuça i fa fer el rellotge a les feixugues carretes, i, com el simoún de l'Africa, aixecant la sorra a espesses nuvolades, fa caminar i transporta ençà i enllà, com a boies, les muntanyes de Bagur. El cavall desbocat que amb les crins

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 16

erissades i a voltes amb ales i tot que figura sovint en les monedes d'Empúries, seria tal vegada símbol de la tramontana que escrostonava les seves muralles de dos mil anys, com ara galopa damunt del seu sepulcre?

Ara voleu batedors? De batedors rai, sobre tot dels qui baten per la palla, l'història vos en donarà més que no en voldrieu. Veusaquí el reguitzell dels sarts, a qui deveu el ball cerimoniós de la sardana, i àdhuc algun rastre de vostra fesomia; veus allà l'escamot dels etruscs, inventors de l'àncora; darrera els camites, segons vostre historiador Pella i Forgas, vos venen els indieuropeus, ensems pagesos i pastors, que des de ses altes carretes guien pacíficament ses grans vacades i sos immensos ramats de cabres i ovelles.

Si aqueixos vos vingueren per terra, vos en venen d'altres per mar. Vos arriben els rodhis, fundadors de Roses, i els grecs, fundadors d'Empúries, la Barcelona de la Catalunya oriental. Rodaran els segles, i a la ciutat grega s'afegirà l' empordanesa, o sia la dels fills del terrer, i a l' empordanesa s' afegirà la romana, i la ciutat d'Empúries serà com aquells astres dobles i triples que's mouen, rodolen i giravolten l' un al costat, sinó damunt, de l'altre, tan misteriosa i dificilment d'explicar per l'astrònom.

Voleu més batedors encara? Per aquí passà Anníbal anant a batre els romans o a ser batut per ells en ses mateixes eres d'Itàlia. Cent elefants enormes segueixen al que ell munta, jove, gentil i d'atlètica figura. Davant d'ell van cent mil homes de peu, i darrera dotze mil de cavall, aplegats de totes les tribus i pobles de part d'ací i de part d'allà l'estret de Gibraltar. Mai aqueixa plana havia ressonat al pas de tantes ferradures; mai més les serres d'aqueix anfiteatre havien de sentir tantes llengües barrejades; mai més aqueixa formosa terra havia de veure's faixada per un torrent d'homes i de ferro tan formidable.

Darrera els cartaginesos tornaren a passar els romans amb Scipió, qui aportà prop d'Empúries, i poc després aqueixes afraus vegeren, esglaiades, lluitar en lluita fratricida les llegions de Pompeius.

Quan hagueren negrejat prou els mortífers núvols de la guerra, somrigué l'iris benefet de la pau, i no trigà a lluir sota la palla apilada per les centúries en aqueixa gran era l'auríffic grà de l'Evangeli. Bona hora seria aquella per alçar la batuda d'una vegada, mes la palla del gentilisme era molt llarga i molt espessa encara i no trigaren a venir-hi altres batedors. Vos hi baixà dels Pirineus la riuada dels vàndals, vingué després la torrentada dels alans, la dels suevis, la dels goths. Passat que fou l'aigat de barbres del Nort, vingueren els barbres del migdia, com una llagostada de les que l'Africa escup de tant en tant a la pobra Espanya. Esporrets mig nusos i sense altre equipatge que una escudella d'aram i el sarró del pà, muntaven uns cavallets petits que volaven la terra. Mes, com una riuada sense desguaç, pel camí que vingueren, se n'hagueren de tornar empesos per nostres valents muntanyesos i per l'exèrcit de Carlemany, de qui us quedà, com un vergaró de batolles deixat en una era, la mangala de Rotlàn, plantada avui en mig del pla de Massanet de Cabrenys.

Escorregudes que foren totes aqueixes rierades, com després dels paorosos cataclismes geològics apareix la flora primitiva, sortiren a clapejar de vida aqueixa plana un sens fi de pobles, i entre ells, com un lliri prop de la mar, que no era pas tan lluny com ara, aqueixa vila formosa de La Bisbal.

Aleshores els monestirs que, com fortaleses de la fe i baluarts de la pàtria, havien brotat en temps dels moros, anaren baixant de les muntanyes.

Sant Aniol baixà a Sous; Sous baixà a Besalú; Sant Emer baté el terrible drac que assolava les vores de l'Estany de Banyoles. Les aloges, que tenien llur palau platxeriós en les Estunes properes d'aquella vila, fugiren al veure-hi encendre la llum d'una fe més pura i més formosa. La goja de Carmany deixà la filosa de que sortia aquell fil d'aranya que extenia d'un cim a l'altre sols per donar-se l'inútil gust de capdellar-lo a la hora de l'alba. *Tonon*, que, segons testimonis fidedignes, era adorat en alguna d'eixes serres, s'estimbà, i quin daltabaix donaria sa pobra divinitat, que no parà de rodolar des del cim fins a la plana, i de la plana al bell pregon d'un estany, on encara cada primavera es plany i crida amb el crit de l'aixordador feréstec, del *bruel!* L'estany de Castelló ja no és l'entrada de l'abim com alguna hora, quan era deu vegades més gran, i els de Sils han vist desaparèixer les seves tèrboles aigües per on entrà a l'infern el llegendari Pere Porter. Ha fugit del castell de Carmany l'enorme drac que duia a la boca la clau del gran tresor amagat, i el poble de Fanals, de la vall d'Aro, ja no veu entrar a la mar veïna un serpent sortit d'un còrrec pregon.

L'esgarrifós serpent és ja vençut, i amb el cap xafat s'està sota les plantes de la Verge Maria. Ella, més valerosa que Judit, ha destronat el deu *Ci.ciur* de son altar de roca que li aixecaren els romans, i a ella cada any, pujant a sa alterosa ermita de Requesens, la processó de Figueres va a demanar la sanitosa i benèfica tramontana. Ella, baixant d'aquella alterosa cima per acostar-

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 17

se a vosaltres, ha posat en la veïna muntanya dels Angels son tron de reina de l'Empordà, i a ella, que és la sobirana també d'aqueixa població, devem l'estar avui congregats amistosament en aqueix certàmen.

Fills de l'Empordà, Déu amb ses mans divines ha aplanada i arrodonida aqueixa terra i l' ha creada ben formosa. Prou se coneix que la feia, com a tota nostra estimada Catalunya, amb gran amor. Per això nostres pares, agraïts, coronaren els cims del Montserrat, del Mont i dels Angels amb l'imatge de sa amorosa mare Maria. Siem-li agraïts també nosaltres.

Canteu, doncs, a Maria, trobadors de la pàtria, canteu-la, poetes emporitans. Ella, com a aurora que és de nostra gran història, farà reflorir la terra catalana. Ella farà reflorir l'Empordà, i ella, per últim, comunicarà a vostres càntics quelcom de la seva bellesa i de la seva immortalitat.

RECUERDO

D. Jaime Regás y Riera

El crédito y merecida fama de que goza la Casa Regás del Puente Mayor de esta ciudad fueron iniciados y solidados por un hombre inteligente, de carácter activo y emprendedor y de una honradez acrisolada, D. Jaime Regás y Riera. Oriundo de Arenys de Munt, instaló una pequeña industria de fabricación de licores y anisados en el barrio de Puente Mayor, industria que fué desarrollando progresivamente, dotándola de los mejores y más perfeccionados aparatos, atendiendo escrupulosamente a todos los detalles y en especial a la calidad inmejorable de las primeras materias empleadas en la fabricación de los variados productos a que se dedicaba la Casa Regás.

D. Jaime Regás y Riera

Hombre modesto, laborioso y honrado, el señor Regás supo conquistar en nuestra Patria, y fuera de ella, los más importantes mercados, llegando a ser por su sólido prestigio comercial uno de los principales industriales de esta comarca, y mereciendo ser nombrado Consejero de la Sucursal del Banco de España en esta ciudad, a cuyas reuniones asistía con ejemplar constancia y puntualidad y no menor acierto y tan desinteresadamente, que no aceptaba las dietas correspondientes.

Entusiasta de nuestra ciudad, y en especial de Puente Mayor, donde tenía el Sr. Regás sus afectos e intereses, en 1891 fué elegido concejal de nuestro Ayuntamiento, en el que trabajó con su acostumbrada rectitud y actividad, formando parte de las Comisiones Central y de Gobernación. En 1895 dejó de formar parte del Consistorio municipal, negándose en absoluto a atender a los amistosos requerimientos que se le hicieron para ir a la reelección, así como a aceptar el cargo de diputado provincial y finalmente la presidencia de la Diputación que repetidas veces se le ofrecieron, prefiriendo atender a sus negocios y a su salud, que empezaba a quebrantarse.

Al considerar la importancia económica y comercial de que disfruta la Casa Regás de Puente Mayor, que, como hemos dicho, es una de las más renombradas de nuestra comarca, creemos de justicia tributar un piadoso recuerdo, un homenaje de admiración y gratitud a ese patricio, que por su bondad, honradez y laboriosidad triunfó plenamente en sus empresas comerciales, enalteciendo la industria gerundense, y que, al fallecer, en 24 de septiembre de 1916, dejó un nombre prestigioso e inmaculado, que lejos de evocar enemistades y rencores sólo suscita admiración y gratitud por los favores que prodigó y los buenos ejemplos que dió en su aprovechada existencia.

X.

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 18

DUES MILLORES IMPORTANTS

La carretera de Santa Afra

A la parròquia de Ginestar, del terme de Sant Gregori, en un replà de la muntanya, s'aixeca entre boscos el renomenat santuari de Sta. Afra, la pecadora d' Ausburg convertida pel patró de Girona Sant Narcís. Antigament hi havia hagut allí un petit oratori. El temple actual fou construït a mitjans del segle XVIII, i d'algun temps ençà s'hi han fet importants millores, construint-se, ultra les habitacions del capellà i de l'ermità, altres dependències, d'una netedat que enamora i molt ben orientades, per als que desitgin hostatjar-s'hi, un atri amb tres grans arcades i un esbelt campanar, en el qual hi ha quatre magnífiques campanes que foren beneïdes amb tota solemnitat l'any 1906.

La renomenada que gaudeix el Santuari és ben fonamentada, tant per la devoció a Santa Afra, com per la bellesa d'aquell indret, des del qual se contempla un panorama incomparable, que té per marc immens la muntanya de Sant Grau a ponent, la de Rocacorba al nord, les Gabarres a sol-ixent i les de Sant Feliu i Tossa a migjorn. Dintre d'aquest quadre de muntanyes es veuen perfectament el pla de Girona, amb gran part de la ciutat dominada per la gloriosa Catedral; la Selva, amb les viles de Cassà i Llagostera; més a prop, el pla de Sant Gregori i les afraus de Ginestar, Cartellà i Sant Medir, amb els respectius cloquers de Canet d' Adri, Adri i Moncalp.

No fa pas gaire temps que l'accés a aquest santuari era bon xic difícil, pel mal camí que hi havia en el darrer trajecte muntanyós; però aquesta dificultat ha desaparegut, gràcies al desprendiment de l'inoblidable senyora Carme Pons, Vídua de Jaume Regàs, del Pont Major, que, desitjosa que tothom pogués anar a visitar a Santa Afra còmodament, va fer construir una esplèndida carretera des del quilòmetre 10 de la de Girona a Les Planes fins al Santuari, i quasi tota en terrenys de la seva propietat. Les obres varen fer-se ràpidament, i el 24 de febrer d'aquest any era inaugurada amb tota solemnitat la nova carretera, amb assistència de la meritíssima benfactora.

Avui tots els que van a retre homenatge a Santa Afra recorden amb pregona gratitud a la bondadosa dama que va esmerçar els seus cabals en la realització de la única millora que mancava per a què l'excursió al bell Santuari fos planera i atractívola.

Aquesta nova carretera, junt amb les comoditats que es troben a Santa Afra i sobretot amb el tracte agradós dels que en tenen exquisida cura, fa que aquest any hagi augmentat considerablement la concurrència al renomenat Santuari de les terres gironines.

El campanar del Mercadal

Una altra millora digna d'ésser esmentada, que també es deu a la generositat de la senyora Vídua de Jaume Regàs, és el nou campanar de l'església de Santa Susagna del Mercadal. Aquesta església, parròquia d'un barri cada dia més floreixent i populós, va començar a ésser restaurada l'any 1901; però les obres varen haver-se de sospendre aviat per manca de cabals i no foren represes activament fins a l'any 1923, amb els donatius que es varen fer a aquest objecte. Avançada la restauració del temple, s'havia decidit de conservar el vell campanar, per raons d'ordre econòmic, quan aquella senyora va oferir de fer-ne bastir un de bell nou, tot de pedra, d'estil gòtic i de gran alçària, sense imposar cap limitació en el cost, ni cap trava ni condició en la construcció. I així s'ha fet, car si bé la senyora Vídua de Regàs morí, malauradament, el 17 de març d'enguany, sense poder veure acabada aqueixa obra que tant la il·lusionava, la seva digna neboda senyoreta Beneta Regàs ha complert la voluntat de la caritativa finada amb la mateixa generositat i el mateix entusiasme.

El campanar del Mercadal, molt més alt que l'antic—té 5,50 metres més d'alçada que la torre veïna de les Aigües Potables, que és l'edificació més alta del barri—s'aixeca airós damunt d'un cos quadrangular i consta de vuit piràmides laterals, amb dotze flors a cadauna, dominades per una piràmide central que té dotze flors a cada aresta i és magníficament coronada per la Creu que s'enlaira triomfant cap al Cel. La construcció ha estat feta tota ella de la sòlida pedra de Girona i obrada per treballadors gironins, als tallers del nostre bon amic l' acreditat contractista picapedrer senyor Josep Soler Payrot. No fa pas molts dies que, després d'un llarg silenci, imposat per les obres, les campanes varen brandar triomfalment, anunciant la festivitat del Roser de tot el món.

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 19

Aquest campanar gòtic és una de les obres més remarcables que haurà deixat del seu pas per la nostra terra aquella Dama pietosa, que mereix ésser recordada per la seva munificència i per les seves acrisolades virtuts. Gràcies a ella la restauració del temple de Santa Susagna ha estat coronada com calia. La parròquia del Mercadal, malgrat la crítica apassionada—ja sabem que les obres novelles no poden pas tenir tot seguit la patina augusta dels segles—pot mostrar-lo amb entera satisfacció.

Qüestions educatives

Parlem del cine...

Evidentment, és avui el cine el principal dels espectacles populars. Hom no pot negar la realitat.

El teatre està en decadència. L'sport, com espectacle de públic, també. Resten encara les aficions pel *foot-ball* i la *boxa;* pro amb un entusiasme cada dia decreixent. S'aguanta, amb solidesa formidable, el cine, com espectacle agradós a les multituts.

I es compren: la projecció, animada o fixa, i més si és animada, es dirigeix al cervell pel sentit més àvid d'impresions, la vista, el camp d'exploració de la qual és més extens que'l dels demés sentits; la projecció, per la infinita varietat d'espectacles de la Natura i de l'Art, satisfà més plenament l'instint de curiositat per la cosa desconeguda, misteriosa, extraordinària, inaccessible; la projecció lluminosa exerceix sobre el cervell una acció molt més intensa i directa que la novel·la i el teatre, perque suprimeix l'esforç d'interpretació de la llengua escrita o parlada i condensa la emoció per la visió immediata de les coses. L'imatge lluminosa economitza el treball mental: parla als ulls, elimina descripcions i narracions i mostra directament la decoració i els personatges que obren i expressen llurs sentiments per mitjà del gest. Pocs títuls i breus llegendes son suficients per situar l'acció i relacionar unes escenes amb altres. Una projecció dramàtica o científica de qualsevulga literatura o llengua suggereix les mateixes representacions mentals i produeix les mateixes emocions a públics de diferents nacionalitats, pro d'un semblant nivell de cultura. La projecció és una llengua universal. Es més precisa, més atractiva, més clara que la paraula, la escriptura i la ilustració; la paraula i el text son, sovint, obscurs, equívocs; el grabat sols representa formes fixes; la pel·lícula, en canvi, reprodueix cossos, formes i moviments amb un verisme sorprenent i frappant.

La projecció animada, el cine, doncs, és—podria ésser— un mitjà ràpid de lliçons de coses, d'ensenyança intuitiva. Base de formació intellectual i font de pregones emocions estètiques.

Pro actualment, de la manera que en general l'utilitzen les empreses d'espectacles públics, el cine és, senzillament, una inmoralitat.

I és una inmoralitat, principalment, perque quasi totes les pel·lícules que's projecten son de folla imaginació. No son objectives, d'éssers i fets reals, naturals, humans, o tan sols versemblants; son fantasmagòriques, d'una fantasia esbojarrada, absurda, patològica. Es prenen els assumptes de comèdies i drames dolents, de coses suggerides pel periodisme sensacional, de crims, delictes, de vida dels *apaches,* de novelles de policia i d'aventures innobles i estúpides... I s'abusa extraordinariament de presidaris, acròbates, *cow-boys;* i de trets, incendis, inundacions, cartes anònimes, testaments inverosímils. Tot coses truculentss i sense solta, com si els espectadors fossin, no persones, amb ús de rahó, un xic de seny i una mica de dignitat, sinó una mena de sers inferiors, la vida interior dels quals no més constés de sensualitat i de passions folles i selvatges.

El cine és enormement suggestionador. La projecció animada sobre la pantalla dóna la ilusió de la realitat; l'espectador, més que imatges, creu veure sers reals. La fosca que'l rodeja augmenta la ilusió i tendeix a convertir-la en al·lucinació. Ell se sent aillat del món; tota la seva atenció és absorbida per la pantalla lluminosa; les imatges que, en condicions normals, atrauen constantment el seu esperit envers la realitat sensible, son eliminades... I en aqueixes condicions, les sensacions cerebrals consecutives a

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 20

les impresions retinianes tendeixen fortament a convertir-se en veritable al·lucinació. L'espectador es creu transportat a l'ambient on viuen els personatges que's mouen a la pantalla... Ben sovint, després d'una pel·lícula molt impresionant, les imatges mòvils resurgeixen a la consciència amb més forta intensitat i fan renèixer les mateixes emocions. Nens i adultes de temperament nerviós estan predisposats a aqueixes al·lucinacions.

I ara ve l'aspecte més inmoral de les pellícules estúpides, obscenes i perilloses: les imatges mentals de caràcter motriu tendeixen fatalment a ésser realitzades; això constitueix el fonament fisio-psicològic de la imitació instintiva, de la influència de l'exemple; aquesta tendència és forta en els nens i adolescents, que no essent suficientment instruits, reflexius, ponderats, no saben sotmetre llurs imatges mentals motrius a la comprobació del «jo» conscient i es deixen arrossegar impulsivament per elles. Això explica els innombrables fets quasi delictius realitzats individualment o col·lectivament per infants i adolescents que obraven suggestionats per una pel·lícula infame.

* * *

No obstant, el cine, organitzat amb seny i dirigit científicament, podria ser un espectacle admirable i fondament emotiu.

La Biologia, la Història, la Geografia, les arts dinàmiques, la indústria, les costums, els aconteixements importants, poden proporcionar assumptes importantíssims al film; que produeixin sanes emocions i veritable interés intel·lectual i moral.

Un dels films més interessants, en aquest sentit, és «Les meravelles del cel» de M. Forest. Hom hi veu els moviments de la terra, de la lluna, dels planetes, satèlits, cometes, bòlids, eclipsis; les principals etapes de la història astronòmica; les belleses del mon sideral, misteriós, infinit...

Son en gran nombre ja les pel·lícules anomenades científiques. El Dr. Comandon n'ha estructurades moltíssimes; el Ministeri d'Higiene dels Estats Units n'ha fet sobre la vida de la cèlula, la vida del protoplasma, el cor que lateix, la sang que circula. El Museu pedagògic de París en te sobre profilaxis de les principals malalties contagioses, i altres sobre animals de les regions polars, la vida en el fons del mar, la vida dels insectes, costums dels peixos... A Holanda, cases industrials obtenen pel·lícules de les fàbriques i les cedeixen a les escoles, i els nens poden contemplar les mines de carbó, la siderurgia moderna, la ceràmica, l'or, el paper, el vapor i la civilització, les màquines agrícoles, el sucre, els ocells útils i perjudicials, la industria del vidre, el coure i ses aleacions, sals metàliques, la eèlula vegetal, fecundació i formació del gra, l'assimilació clorofílica.

I on el cine assoleix resultats verament meravellosos, és en les películes de moviments ultra-ràpids i ultra-lents, com, per exemples, una bala que surt del canó i la creixença d'una alsina. Els Srs. Abraham i Bloch (1) obtingueren, a l'Escola Normal Superior de París, 50.000 imatges per segon.

I el ja citat Dr. Comandon usant el mètode *micro-foto-cinematogràfic,* obtingué pel·lícules d'un remarcable interés científic. Ell projectà sobre la pantalla, amb augments de 10.000 a 50.000 diàmetres, un número considerable de imatges de microorganismes, com amibes, baccilus patògens, infusoris.

Heus ací com el cine esdevé un auxiliar poderós de la ciència i es converteix en un dels millors mitjans didàctics.

Universitats, Instituts, Escoles superiors, escoles primàries, estan usant el cine amb èxit portentós. En alguns centres, fins s'ha usat amb exageració. Pro ja vindrà la moderació, el recte us d'aquest mitjà excel·lent d'ensenyança.

Esperem també que vindrà la moderació i el recte us del cine com espectacle públic; i que tan les empreses com els espectadors sabran arreconar les pel·lícules lletges, xorques, antiestètiques, inmorals, per obrir el pas a les pellícules científiques, artístiques, de bells paisatges i d'assumptes nobles i enlairats, contribuint a la formació cultural dels homes i procurant educar el bon gust de les multituts.

C. COSTAL

(1) V. *Le Génie civil,* de 13 desembre de 1919.

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 21

Edificios escolares

Uno de los signos más ostensibles del progreso pedagógico lo ofrecen los edificios escolares, santuarios de la enseñanza primaria.

En lo que va de siglo ha escrito la provincia de Gerona una bella página en orden a edificios para escuelas. Aparte la iniciativa particular y generosa de ciudadanos tan preclaros como Torres Jonama, que gasta una fortuna para regalar escuelas a Palafrugell, Pals, Regencós, Montrás y Corsá; como Pedro Sacrest, que toma por su cuenta la construcción de las de Las Planas, y Luis Mariano Vidal, que hace lo mismo en Agullana, hay el esfuerzo colectivo de muchísimos pueblos, para levantar edificios escolares dignos. En este caso están Gerona Santa Coloma, Blanes, La Bisbal, Palamós, Arbucias, Sils, Sarriá, Caldas, Vilanant, Camallera, San Pablo Seguries y muchos otros.

Del Grupo Escolar de Gerona es la siguiente efeméride: «4 noviembre de 1908.—Se coloca la primera piedra. Forman la comitiva un piquete de caballería seguido de una sección de serenos con la bandera de la ciudad; los colegios de los Hermanos de la Doctrina Cristiana, Maristas, Vidal y Hospicio; Escuelas públicas de los señores Dalmáu, Paltré, Santaló, Llop, Auguet, Casals y Balot; Junta provincial de Instrucción pública, Inspección y elemento militar. Preside el Ayuntamiento en pleno con el Alcalde señor Catalá, el general Marvá, don Benito Torá, de la Universidad de Barcelona, en representación del ministro de Instrucción pública, general Gobernador, secretario del Gobierno civil en representación del Gobernador, presidente de la Diputación don Isidro Riu, Vicario general delegado del Sr. Obispo, presidente de la Audiencia, Juez de primera instancia y diputado a Cortes don Eusebio Corominas » Y al pie de la efeméride esta apostilla con las palabras del pedagogo J. Payot:

«Si el elogio público se dirigiese a los inteligentes, a los pensadores, a los que trabajan sin cesar para un bello porvenir social, el progreso sería más rápido. Desdichadamente, herederos de aquellas razas miserables que sstaban contínuamente en lucha, ya contra ellas mismas, ya con los animales, los hombres han continuado colocando en primera fila a los menos humanos, a los más violentos, los que perpetúan el tipo de los antepasados.»

S. SANTALÓ

COBLA-ORQUESTRA "GIRONA"

TEMPORADA
1926-1927

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 22

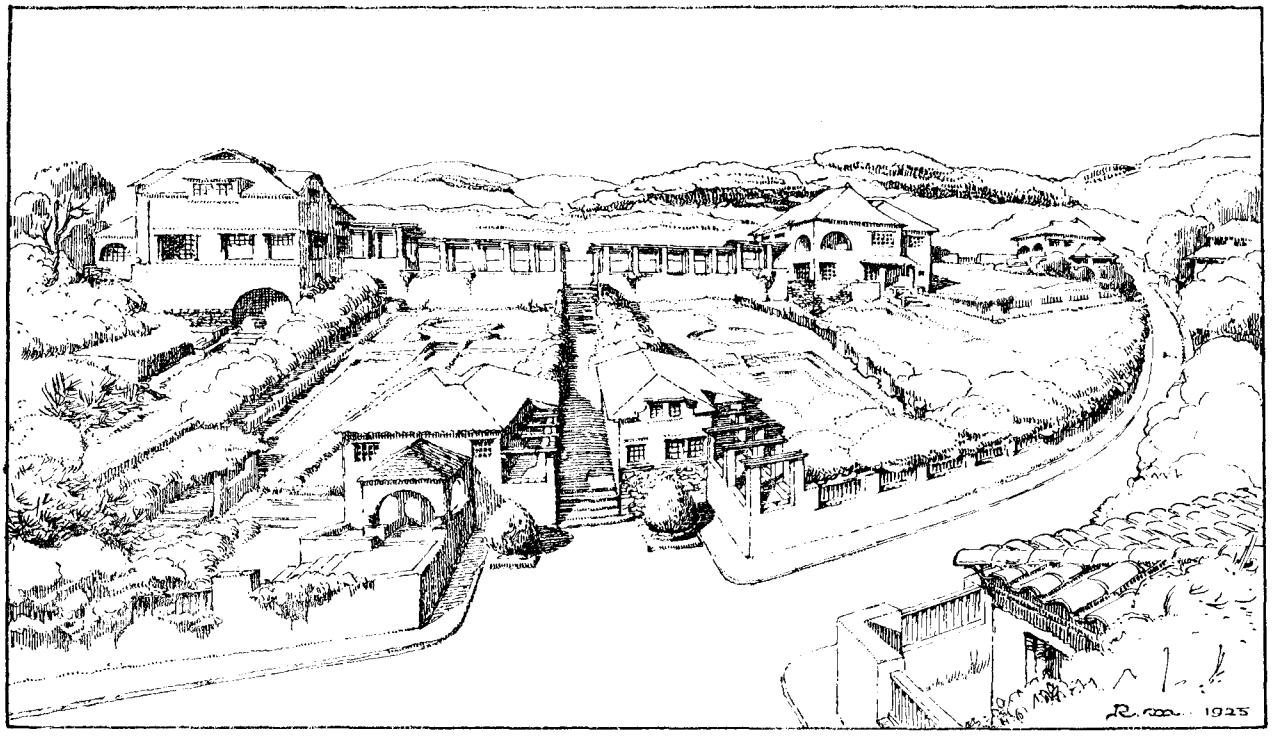

L' urbanització de S'Agaró

UN BELL SOJORN D' ESTIU

La platja de Sant Pol i l' urbanització de S'Agaró

Assabentats dels treballs d'urbanització que els nostres dilectes amics senyors Ensesa i Pujadas i Ensesa i Gubert estan realitzant des de fa uns dos anys a Sant Pol, prop de Sant Feliu de Guixols, els hem fet una visita en aquell lloc, on hem estat rebuts amb una amabilitat exquisida

Sant Pol, com sab el lector, és una de les platges verament privilegiades d'aquesta província, aquella a la qual els gironins podem traslladar-nos amb més facilitat, atesa l'escassa distància que ens en separa i els ràpids i directes mitjans de comunicació.

Els senyors Ensesa, meravellats davant la bellesa d'aquell indret, han reeixit a transformar en poc temps la muntanya de Sagaró, que té al peu la platja de Sant Pol, en un amable refugi, dotat de totes les comoditats. El que era un lloc solitari i esquerp esdevé així un dels sojorns d'estiu més concorreguts d'aquestes comarques. Damunt la roca s'aixequen ara cases bellíssimes, com la del mateix senyor Ensesa i Gubert, d'un pur estil català que harmonitza admirablement amb el paisatge d'aquella part de la Costa brava i amb d'acurats jardins que devallen fins a la mar blava.

A la mateixa platja de Sant Pol, de molt poca profunditat i gran extensió—preada joia de la nostra Costa—, han bastit els dits senyors un establiment de banys, senzill i de bon gust, amb una espaiosa terrassa, i des d'allí fins a S'Agaró han construït una esplèndida carretera que permet de recórrer fàcilment amb auto els terrenys urbanitzats.

El projecte dels senyors Ensesa ha començat a iniciar-se magníficament, vencent tots els obs-

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 23

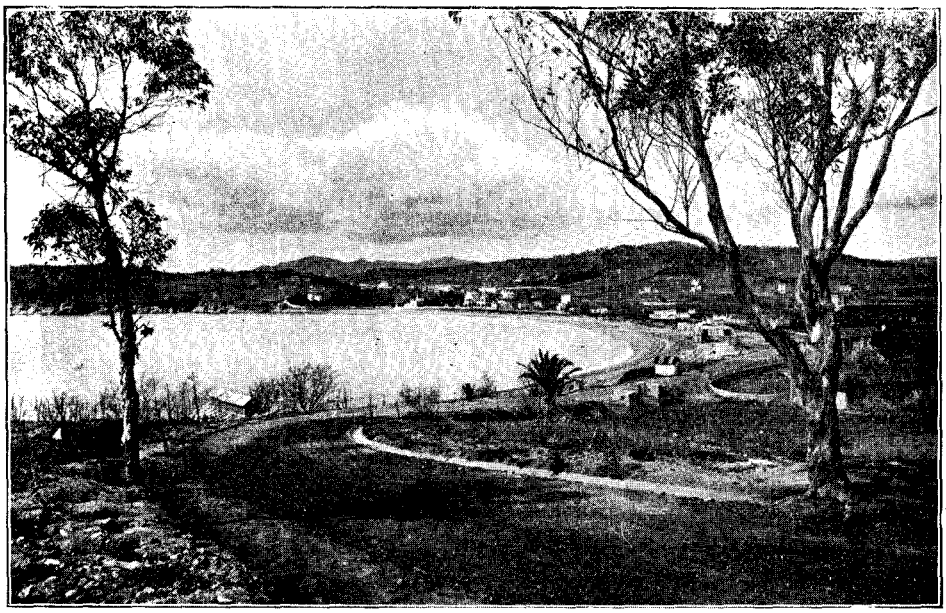

La platja de Sant Pol

tacles que s'han presentat, que creiem que no són pas pocs ni gaires, la qual cosa no ha de sorpendre a ningú, car ja és sabut que de vegades ofereix molta més resistència que les mateixes roques de S' Agaró, que cal remoure i desplassar, l'egoisme mal entès de certa gent que sol oposar se sistemàticament a aquelles millores que en definitiva beneficien a la col·lectivitat.

L'urbanització de Sant Pol i S'Agaró en conjunt afectarà a uns 75.000 metres quadrats, dels quals 20.000 seran destinats a camins, parcs, jardins, plaça pública, camp d'esbarjo de 3.600 metres quadrats, etc., i en altres terrenys

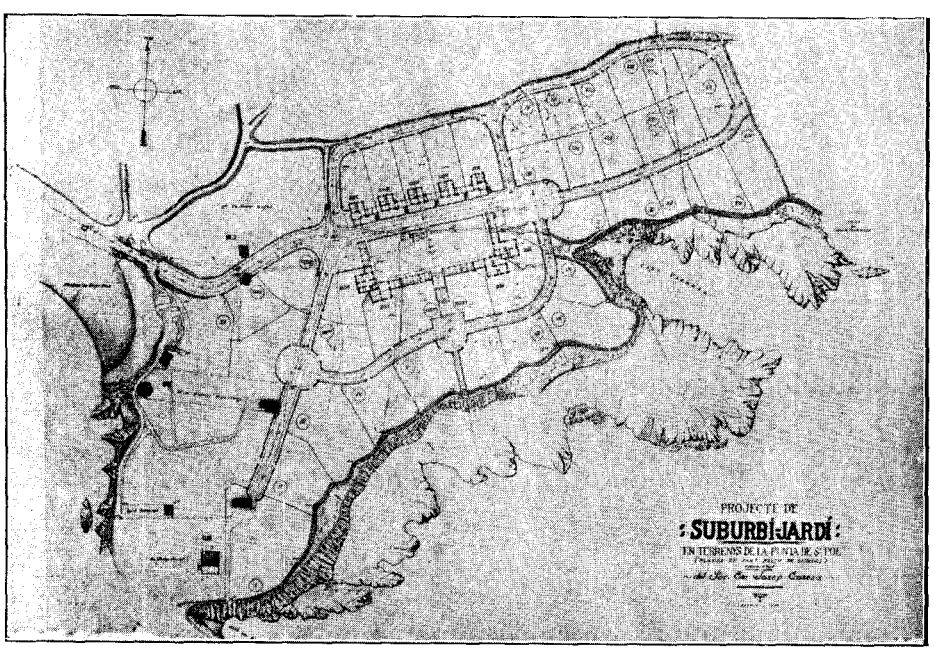

Projecte de suburbi-jardí

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 24

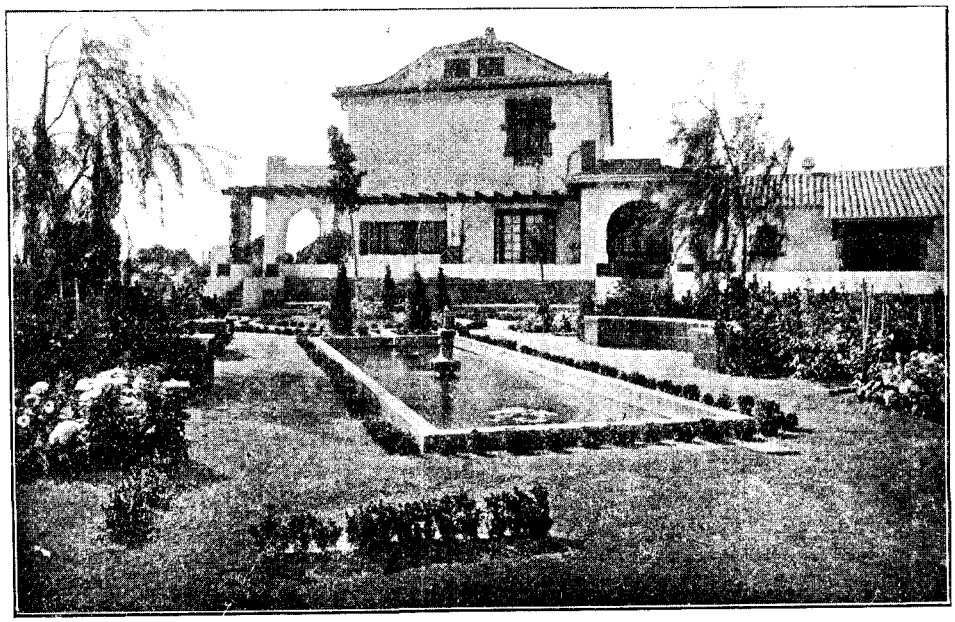

Xalet i jardí

se construiran 40 xalets escalonats de manera que des de cadaun es puguin contemplar els esplèndids panorames que des d'allí s'albiren, tant de la banda de la Costa com de la muntanya. Per al servei religiós serà bastida una blanca i senzilla capelleta a la vora de la mar blava. Els serveis tan essencials en un nucli urbà com són els d'aigües potables, enllumenat elèctric i telèfon són ja instal·lats. La rapidesa amb què s'han aconseguit aquestes importants millores mereix tots els elogis.

El nom de l'arquitecte que ha fet els plànols i dirigeix els treballs —Rafael Masó i Valentí, compenetrat amb el pensament dels senyors

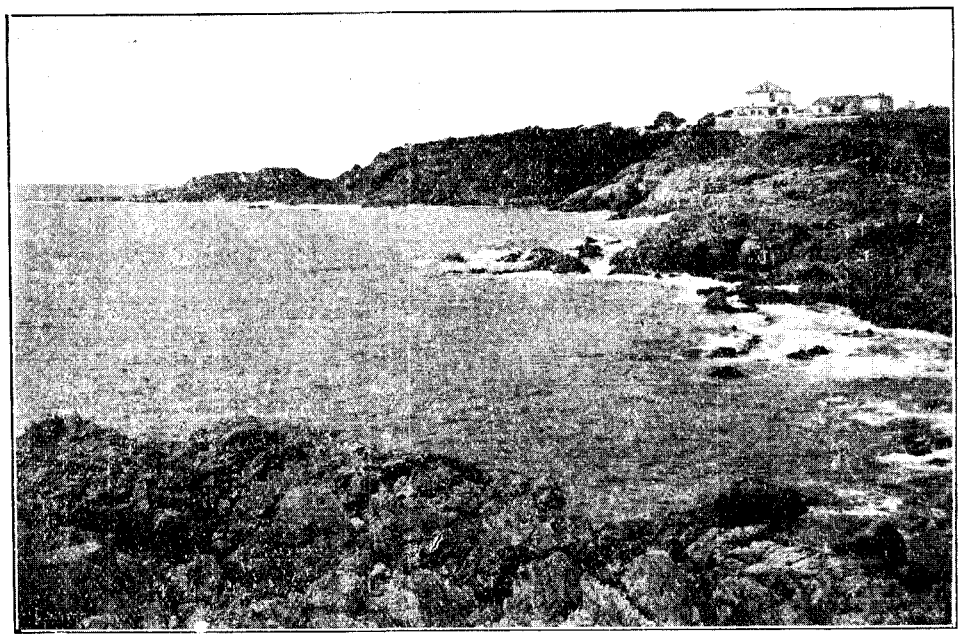

Punta de S'Agaró

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 25

Ensesa— és prou suggeridor per donar idea del gust depuradíssim amb què es portarà a cap aqueixa bella obra.

Es plaent de remarcar que els sacrificis que exigeix una iniciativa de tanta importància comencen ja a ésser degudament apreciats, com ho demostra la creixent afluència d'estiuejants a Sant Pol. Només hem de dir que a l'estiu d'enguany hi hagué dia que varen baixar a aquella platja, en un sol tren, més de 300 persones, i que el servei d'autòmnibus de Sant Feliu de Guixols hi ha portat aquest any més de 14.000 viatgers—l'any 1924 sols varen ésser 10.000— i que han utilitzat els banys més de 5.000 estiuejants, essent així que a l'any passat sols varen ésser 3.000.

Aquesta urbanització fa pensar, per l'esplendidesa amb què ha estat projectada i pel seny amb què es va acomplint, en el que es fa en altres pobles, on els interessos individuals i collectius se completen i harmonitzen, a benefici del país, mentre ací solen estar contrapuntats.

Fóra de desitjar que la iniciativa dels senyors Ensesa tingués imitadors i que les normes de bon gust que ells donen a Sant Pol i S'Agaró fossin seguides pels que edifiquin en aquells paratges. Això constituiria segurament una de les més grans satisfaccions dels iniciadors, els quals, com és natural, no s'inspiren ni poden inspirar-se en un afany de lucre, com s'ha palesat, amb amplitud de mires, en totes les gestions realitzades.

No ens sembla pas gens aventurat d'afirmar que, gràcies a l'urbanització de S'Agaró, sobretot quan per fi sigui acabada la carretera de Sant Feliu de Guixols a Tossa, la platja de Sant Pol serà un dels llocs d'estiueig predilectes de la Costa brava.

I ara no volem posar punt a aquestes ratlles sense reiterar el nostre pregon agraïment als senyors Ensesa per la gentilesa i l'afecte amb què ens han rebut a Sant Pol, com també per les explicacions i els detalls que ens han volgut donar per a què ens pugués fer càrrec del que serà d'ací alguns anys aquell lloc enjoiat per la Naturalesa, en l'urbanització del qual cal que presideixi un pensament ordenador, enemic tant de les vulgaritats com de les estridències arquitectòniques que serien allí, més que en altres paratges, una profanació imperdonable.

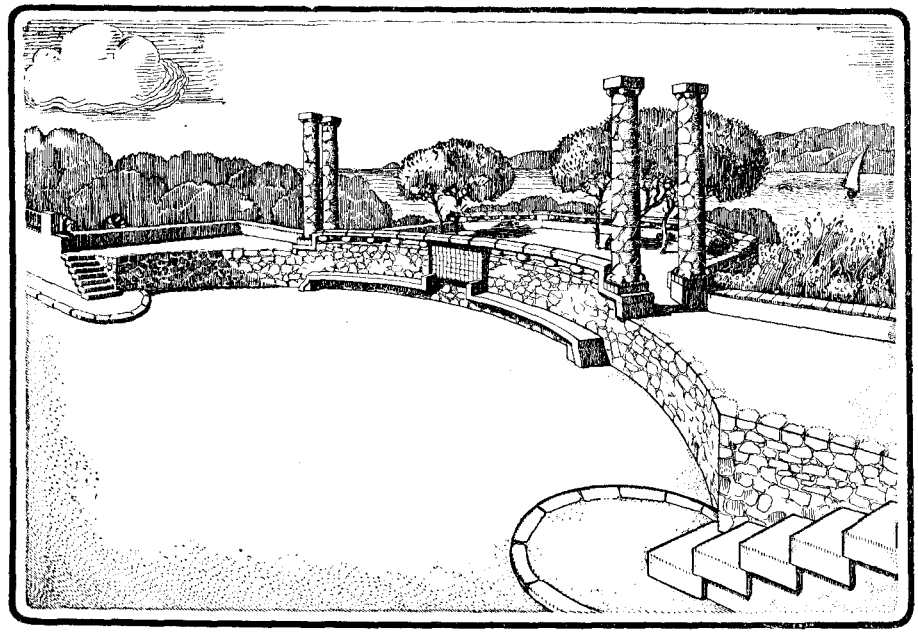

Un aspecte de l'urbanització

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 26

AMIGOS ESPAÑOLES

No os olvidéis, cuando vengáis a Francia, de visitar la

CASA GUIBBERT-RAMIS

Rue des Trois-Journées (Rue Argenterie) en

PERPIGNAN

ES LA CASA RECOMENDADA:

1.º Por las excelentes Perfumerías francesas *Guerlain, Coty, Houbigant, Piver, D' Orsay,* etc., etc.

2.º Por los bellos *Sacs de Dames,* grandes y pequeños, de todas las pieles, de todos los cueros y todas las formas.

3.º Por todos los artículos de *toilette* y *bellas fantasías* para regalos o recuerdos.

PRECIO FIJO

GUIBBERT-RAMIS

PERFUMISTA - "MAROQUINIER" - ESPECIALISTA

PERPIGNAN (FRANCIA)

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 27

Una construcción del señor Montseny en San Pol

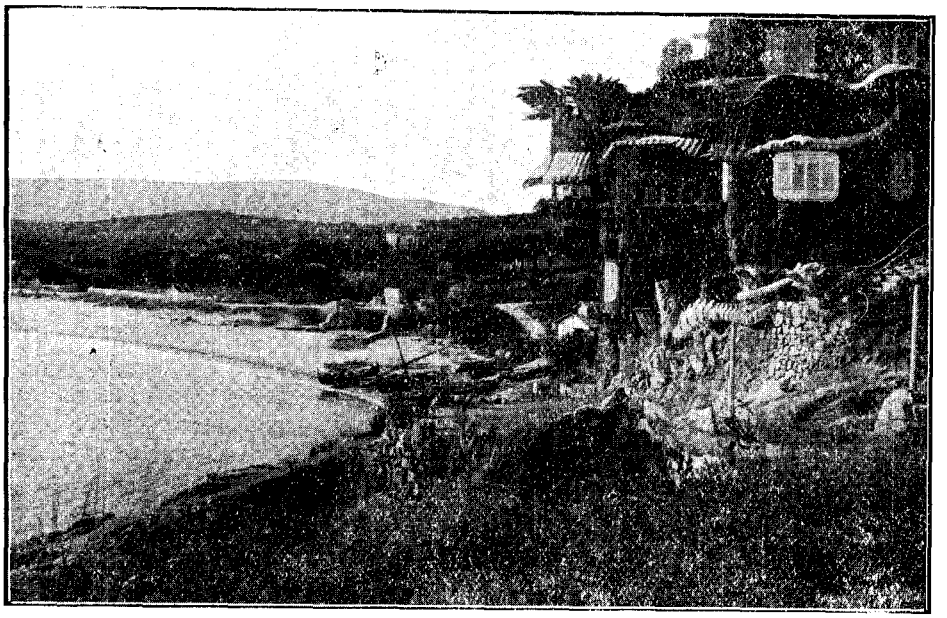

Entre las bellezas que atesora nuestra incomparable Costa Brava, puede decirse que se encuentra en primer término la playa de San Pol, en donde la mano divina del Creador dejó impresa una de sus obras maestras.

Los recios acantilados que la circundan, sus grutas fantásticas, la diversa tonalidad de sus conjuntos rocosos que, al reflejarse en las aguas del «mare nostrum», producen al visitante una sensación de placer tan intensa que jamás puede olvidarla.

Imitando a la madre Naturaleza un constructor poeta, nuestro querido amigo don Antonio Montseny, ha dado forma a una especie de sueño mitológico, con tal arte, con tal valentía, con tal destreza científica que es digna del mayor elogio. Puede decirse que, enamorado del paraje, quiso ofrendarle un recuerdo construyendo la «Torre Montseny», que tan bien emplazada, tan bien sentida en su traza y ornato, es otra joya entre las que nos ofrece ese rinconcito de nuestra patria.

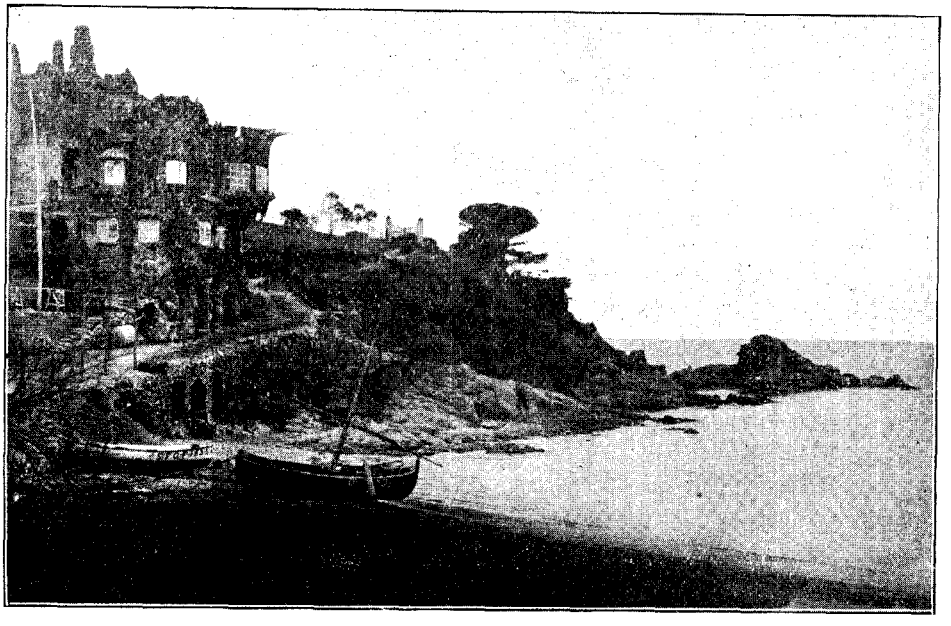

* * *

Nosotros hemos querido saber la génesis de esa original construcción del señor Montseny, y él, deferente a nuestras preguntas, nos ha dicho que, antes de realizar su proyecto, escogió con todo detenimiento un rincón de la Costa Brava que reuniese todas las condiciones de belleza necesarias y además fuese de fácil acceso.

Es indudable que pocas playas están en mejores condiciones que la de San Pol, ya por su desnivel, ya por la diafanidad de sus aguas, ya por la finura de su arena dorada. Además reune la ventaja de poder edificar la casa

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 28

a la mitad de la pendiente, lo que la resguarda de los vientos y la levanta bastanre sobre el nivel del mar.

Para disfrutar de la máxima vista, nos ha manifestado el señor Montseny, aproveché una punta saliente de la montaña; pero esto tenía el inconveniente de que cualquier construcción normal que se hubiese levantado en estas circunstancias habría parecido desplazada. Para evitar este defecto, se me ocurrió levantar una construcción que guardase la mayor relación posible con las rocas, formas y tonalidades del parage, adaptándola a la misma Naturaleza; y este es el resultado que espero obtener una vez la casa esté completamente terminada, pues cuando las plantas que hay en la cima y en las fachadas estén del todo desarrolladas, tendrá un aspecto muy similar a la de las rocas que la rodean, resultando, a pesar de su gran rusticidad, equilibrada i armònica con el conjunto.

Esto ha podido lograrse gracias a los nuevos elementos de construcción de cemento armado, perfeccionado con un procedimiento mixto de mahón y de hormigón que ha hecho posible la supresión de maderas, elemento indispensable con el anterior sistema de cementos armados y que lo hacían caro y monótono de líneas.

* * *

Las proporcionadas dimensiones de basamento a coronación y los atrevidos salientes en terrazas, así como su fantástica decoración, hacen que el visitante contemple la casa del señor Montseny, tan adecuada al marco que la rodea, con verdadera admiración; admiración que va en aumento al abarcarla con la vista desde el mar, pues entonces es cuando mejor puede apreciarse su original conjunto y admirarse su indiscutible mérito.

Garage Callicó

Jaime I, núm. 14
GERONA

Teléfonos: Urbano, 52.- Interurbano, 55

AGENCIA DE LOS AUTOMÓVILES

CITROËN

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 29

GLOSSA

El «Pla dels Emigrants»

Al Pirineu català, el puig de Bassagoda. Des d'aquella alta roca solitària, immòbil entre els segles, es veuen, infinites, terres d'Ibèria, terres de França. Sota el cingle escalonat de grans avets que fan més solemnial aquella pau milenària, hi ha un pla cobert d'una herba molt gemada i esmeragdina; més avall, pels pendissos, fagedes d'un verd alegre. En diuen el «Pla dels Emigrants» i, certament, s'hi veuen restes de construccions de pedra, com si un poble fugitiu d'una pesta o d'una guerra hi hagués alçat, un dia, a corre-cuita, les seves tendes.

Vaig preguntar per què és anomenat aquell indret el «Pla dels Emigrants». I me'n donaren una versió tan formosa, que jo crec que si és llegenda tindria que ésser veritat, i si és veritat mereixeria ésser llegenda.

Doncs, diuen que, en els temps del Terror, alguns nobles francesos, que miraculosament conservaven encara sobre llurs muscles les altives testes de perruques empolsades, travessaren la frontera i escolliren el tal lloc com a refugi fins que hagués passat aquella follia que havia de renovar el món.

No us imagineu aquells aristòcrates, «allà dalt»? Jo els veig com esguardaven al lluny, vers el París tràgic i grandiós, tot esperant la blancor d'un miracle sobre la sang i les ruïnes. Jo m'hi imagino les belles damisel·les, que adés feien gentils reverències en els salons i tenien picardies i petons als llavis, mentre l'odi negre s'anava agombolant en l'ànima del poble i els pensaments ardits eren afogats a la Bastilla. En aquella Natura verge, on solament de tant en tant se sentia l'esquellejar d'un remat o el xiscle d'un ocell de rapinya, elles servaven llurs gestes graciosos i cerimoniosos. Sota el cel clar ratllat pel vol de les àguiles, del mig de l'avetosa, les notes juganeres d'un «estradivarius» cantaven. Les formoses dançaven els minuets i simulaven intrigues d'amor. Mozart feia oblidar les penes. .

Però, potser, a cada posta de sol, una d'aquelles damisel·les, que tenia tot l'encís d'una pastoreta de conte blau, fitava, pensativa, els ulls, en els quals una llàgrima esdevenia blava, enllà. Enllà!... Enllà hi havia ço que era odiós: aquells esparracats i famolencs que penjaven dalt de les piques els caparronets rossos de les primceses. Però també hi havia ço que era amable: l'home adorat. Sola, silenciosament, plorava la damisella. I, en la llunyania, els crepuscles eren cada jorn més rojos, i aquelles ventades tràgiques que feien sotraguejar els imperis arribaven fins al «Pla dels Emigrants», fent estremir en llurs soques els avets foscos, altíssims, inmutables en la serenitat milenària...

CARLES RAHOLA

UN GIRONI IL·LUSTRE

En Francesc Vinyas i Serra

Durant l'època de més efervescència política del darrer terç del segle passat, entre els anys 1868 y 1870, hi havia a Girona un nucli considerable de personalitats, la majoria joves, que, moguts per l'ideal de cultura, se dedicaven amb preferència a l'enaltiment del saber i al progrés intel·lectual de la nostra comarca. Aquest nucli, que treballava ailladament en la seva llar, tant en les arts com en les ciències i lletres en totes llurs ramificacions, va manifestar-se públicament, i no es feu esperar gaire que, comunicant-se entre ells, determinessin de bastir el monument del saber que caracteritzés el nostre poble i recordés per sempre més l'estat de civilització contemporània de la nostra ben estimada Girona.

La idea que fermentava en el cervell de cada un d'aquells joves fou realitzada en una reunió que tingueren a Casa la Ciutat i en una vetllada literària que varen celebrar en el palau del noble senyor de Berenguer: d'aquests actes va néixer l'Associació Literària i la seva Revista mensual.

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 30

que durant uns quaranta anys ha donat a conèixer en tot el món civilitzat que si Girona s'immortalitzà per la força de les armes, ho feu molt més encara per la potència de la seva cultura.

No és cas d'ocupar-nos de la *Literària* ni dels seus homes, ja que per això caldria un estudi seriós i especial, que la crítica podrà fer, com se mereix, algun dia: avui solament fem aquest petit preàmbul per entrar en el sol camí que ens hem proposat: donar a conèixer En Francesc Vinyas i Serra, un dels que més contribuiren, amb el seu saber i col·laboració, a portar a terme aquesta gran obra cultural de casa nostra.

En Vinyas exercia llavors la facultat de metge-cirurgià en aquesta mateixa ciutat, d'on era fill, trobant-se a l'edat d'uns trenta anys, car nasqué el dia 8 d'abril de 1841, i dedicava, com els altres companys seus, les estones esvagades a l'estudi de l'arqueologia en totes les seves manifestacions, aplicant els seus coneixements a la recerca del que afectava directament a la nostra ciutat. Aquesta especialitat fou reconeguda per tots els seus companys, que d'una manera directa o indirecta necessitaven l'ajut de tals coneixements, amb els quals trobaven el camí dret i pla per a llurs investigacions; i així, en qualsevulga de les dificultats que es presentaven—la troballa d'una moneda, el descobriment d'un mosaic, d'una làpida o d'una escultura, o bé la interpretació d'alguna inscripció defectuosa—era necessari conèixer la seva opinió, que generalment, en ésser acceptada pels consultors, venia a ésser també la definitiva entre els especialistes.

Aquests coneixements arqueològics que tenia En Vinyas eren tan acreditats i tan ferms, que ja en la seva joventut havia escrit per al seu propi ús alguns tractats per l'estudi d'aquells objectes que puguéssin donar llum sobre la història antiga de la nostra comarca; però no els va volguer publicar i han quedat inèdits. I això no és pas estrany, atès el seu caràcter, car En Vinyas era extremadament modest i molt poc aficionat a la popularitat. Però encara que no publiqués els seus treballs, no per això els eruditsdeixaven de conèixer el saber i la competència que En Vinyas tenia sobre ells, com veiem en tots els actes artístics i arqueològics de la seva època. Per això, la Comissió de Monuments d'aquesta ciutat, constituïda amb companys seus i de la qual ell no formava part, en redactar la seva Memòria sobre el mosaic de Bell-lloc, no va volguer prescindir del seu concurs i la publicà amb les indicacions fetes per ell, que després va fer-ne una senzilla descripció a la *Revista de Gerona,* només per donar notícia exacta de la troballa, la qual va donar lloc a discusions eruditesentre els intel·ligents, prevaleixent, per fi, l'opinió que ell n'havia donada.

Però l'especialitat d'En Vinyas en l'arqueologia es manifestava més en l'estudi de les monedes; en aquest ram era considerat com una vertadera autoritat, no solament pels del país, sinó també pels estrangers. Havia fet un estudi especial de la història antiga i de les civilitzacions passades, i en tenia una idea i un concepte tan clars, com si hagués viscut aquelles èpoques, la qual cosa li donava un do especial i característic per determinar i classificar amb exactitud qualsevol moneda dificultosa que se li presentés. Prova d'això que els mateixos numismàtics locals, que tanta fama havien guanyat a les Acadèmies nacionals i estrangeres, se guardaven prou de qualificar una moneda desconeguda, sense posar-se d'acord amb En Vinyas, qui, no sols la qualificava degudament, sinó que també, per mitjà del dibuix, la grafiava, fent ressaltar el cuny que tenia en la seva època; i si es tractava d'un fragment de moneda, sabia restaurar-la en el dibuix, restituint-li la seva forma primitiva. I no cal deixar de fer constar d'una manera certa que, per al monumental Album numismàtic espanyol, que s'ha publicat a Madrid, com a última edició, el senyor Vinyas fou l'encarregat de dibuixar les monedes antigues catalanes, tant les ibèriques, gregues i romanes com les locals, excedint-se en el seu treball, ja que en cada una d'elles, quan li apareixia mancada de dades, hi posava una nota explicativa, que serví per corretgir l'obra principal.

Aquesta coneixença que En Vinyas tenia entre els erudits no era certament deguda als llibres que sobre aquesta ciència ell hagués publicat, car no era gens aficionat a donar a la llum pública els seus treballs; era senzillament amb les seves relacions particulars i entre la gent erudita de dins i fora de Catalunya, que s'havia guanyat la fama d'ésser un dels més competents en les ciències esmentades. Per això fóra curiós de poder estudiar les notes que ell donà sobre aquestes matèries i les lletres amb què corresponia a les consultes que se li feien sobre cada cas; i no creiem ésser atrevits en assegurar que, si fos possible aplegar totes les notes i cartes que ell va escriure sobre afers d'arqueologia, tindriem un epistolari que enjoiaria per sempre més la diadema de la cultura gironina en aquella branca especial.

Si els escriptors gironins d'aquell temps poguessin assenyalar el que ell va influir en llurs obres, des d'En Pujol i Camps, l'Enric C. Girbal, En Botet i Sisó i tants d'altres, prou ens

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 31

demostrarien, ratlla per ratlla, les afirmacions que havem fetes; i això no ha d'extranyar a ningú que hagués conegut a n'En Vinyas, car, en qualsevulga ocasió que hagués donat lloc al descobriment d'una pedra treballada, d'una làpida o d'un objecte de qualsevol mena que pugués influir en el coneixement de la història de la nostra comarca, ell no podia faltar-hi mai, per fer-se càrrec més directament del valor de la troballa: així el veiem, no solament en l'estudi del mosaic de Bell-lloc, com havem dit, sinó també en les troballes romàniques i prehistòriques de Caldes de Malavella, en el sepulcre romà de Vilablareix, en les sepultures romanes del Mercadal, en el dòlmen de Romanyà de la Selva, en les coves prehistòriques de Sant Julià de Ramis i en tots els llocs on se podia adquirir una nova dada per a la història antiga de la comarca; i ell, com a coneixedor de l'època i observador expert, donava la nota precisa i qualificava amb autoritat de mestre, ferm i segur, com qui coneix la cosa feta per pròpia mà. I, cosa extraordinària en un home de coneixements tan extensos, mai se li va acudir de donar publicitat a les seves recerques, mitjançant el fulletó o l'article de revista, amb la seva firma al peu; sinó que, o bé donava les notes necessàries a un company especialitzat, per fer la Memòria o l'article, o redactava una senzilla explicació i qualificació de l'objecte, la qual se publicava a la *Revista,* a la secció de notícies, com de redacció. Es clar que els companys ja sabien que era cosa seva, però la popularitat no s'adquireix sense una firma continuada, i ell, com hem dit, hi era apàtic.

Raríssimes foren les vegades que En Vinyas i Serra publicà els treballs amb la seva firma, però serien prous per conèixer l'arqueòleg-historiador i el literat: ens referim al treball sobre *El Ajearez* y *un Códice de la Catedral de Gerona,* article ple d'erudició, que ocupa una vintena de pàgines de la *Revista* i dona exacta idea d aquell codi, i a la petita impressió que va escriure en la mateixa publicació amb motiu d'inaugurar-se el monument al general Alvarez de Castro: en el primer, es veu clarament l'home entès en la ciència arqueològica; en la segona es troba el literat-poeta, que fa pensar al lector que En

AMERICAN BAR de MIGUEL MONTAÑA

Gran servicio esmerado a la carta

Gran surtido en toda clase de fiambres

Abierto toda la noche.

Conciertos Pianola

Rambla Álvarez, 11

GERONA

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 32

Vinyas, al no conrear la prosa literària, ens ha privat de tenir un dels més castissos prosistes de la nostra terra.

També va ésse important l'article que publicà a la *Revista* sobre les troballes de l'estació de Caldes de Malavella, en el qual exposà conceptes que s'han tingut en compte, com a dades certes, en els nous estudis paleontològics.

Darrerament el tenia corprès la ciència prehistòrica, ja per ésser, com a més moderna, la més desconeguda, ja per la satisfacció que sentia a cada nou descobriment. Pels coneixements adquirits en l'etnografia, la geologia i les altres ciències naturals, agermanats amb els que posseia d'història antiga, va ésser reconegut també com un dels més ferms entre els que a tal estudi es dedicaven, fent-li justícia en aquest sentit tots els autors de prehistòria en referir se a la nostra comarca, que és la que ha donat més documents per a l'estudi de la civilització de l'home primitiu. Ell, convertit en excursionista, visitava el país, excavava personalment les grutes i abrics, registrava els dòlmens; i de tots els objectes recollits en feia la classificació, com si portés sempre l'àlbum *Mortillet* a la cartera.

L'abnegació que el senyor Vinyas tenia per contribuir al progrés de les ciències històriques, era vertaderament la d'un home convençut de que aquesta classe de treballs són necessaris per a perfeccionar l'home i engrandir i enaltir la terra on s'ha nascut, sense esperar més mercès que l'agraïment dels seus compatricis. Desgraciadament, l'home actual, dominat per les seves debilitats, no aferma la seva conducta en les precises normes de l'ètica, i per això es veu que avui són freqüents els homenatges a déus circumstancials que el temps cuidarà d'esborrar; car, si la vertadera moral fos patrimoni dels nostres convivents, la vera representació de la cultura i del progrés d'una terra seria, no de qui la demana a crits per la plaça, sinó de qui la guanya, calladament, en el seu laboratori. I aquest seria el nostre biografiat, qui mereix un estudi més eloqüent i més autoritzat que el que avui li dediquem.

La vida pública d'En Francesc Vinyas i Serra correspongué al caràcter bondadós i retret que ell tenia. Els escriptors el requeriren vàries vegades per formar part de Juntes i Jurats, i foren poques les que acceptà càrrecs. També fou membre del Consell municipal l'any 1881; però tot això no pot pas fer ressaltar les qualitats que tenia com a ciutadà, que, si bones eren les intel·lectuals, molt més superiors eren les qualitats morals que amb justícia li reconeixien tots els que el varen tractar. Morí relativament jove; era el dia 23 de gener de l'any 1900 quan anà a recollir en la glòria la corona de les seves virtuts.

PERE DE PALOL

UNA TRÁGICA LEYENDA

Ramón Berenguer II, "Cap d' Estopes"

Triste bramaba el viento sacudiendo las viejas encinas del bosque, y su furioso soplo precipitaba unas sobre otras las nubes que oscurecían el cielo. Desde su alta morada asomó el gavilán su cabeza, y clavó sus penetrantes ojos en el fondo del valle; la tímida liebre enderezó atenta las orejas, y la corneja echó a volar lanzando lastimeros graznidos.

Sonaba a lo lejos confuso rumor de bocinas, y alguna que otra lanza sacaba su banderola por encima de los arbustos. De repente el ruído creció, y el ladrar de los perros y las pisadas de los caballos oyéronse en varias direcciones. Un jabalí cruzara la senda delante de los cazadores e internárase en la maleza llevando tras sí la enfurecida jauría de los sabuesos y la estrepitosa cabalgata, que se dividió para cercarle en una batida general.

Ramón Berenguer hundió el acicate en los flancos de su buen caballo, y se lanzó al alcance de la fiera seguido del más fiel de sus pajes. En su ardor salvó hoyadas y torrentes y se deslizó por la orilla de los barrancos como un fantasma arrebatado por el viento. Una alondra salió espantada de las ramas de un roble, y atrajo la atención del conde que le echó su azor. Los chillidos de la avecilla indicaron que preveía su suerte, y más pronto el diestro halcón los ahogó entre sus uñas, y la trajo sangrienta a su amo. —Diz que entretanto en senda oculta y de nadie transitada brillaron por un momento entre las ramas aceradas armaduras, y pasaron sin rumor bardados corceles como una tropa de incubos que en silencio corren al lugar destinado para sus sortilegios.

—«Paje, mi buen paje; así te dé Dios ventura

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 33

en lides, y el nombre de tu amada sea el de la más hermosa, que lleves esta alondra a mi noble esposa Mahalta, que en mi buen palacio condal acaricia al pequeño hijo de tu soberano.»

Una bandada de cuervos sacudió sus negruzcas alas graznando tristemente, y desapareció arrastrada por el viento. Pero el conde ató su mejor sortija al cuello de la alondra, y la entregó a su fiel paje, que estremeció el suelo con el galope de su bridón.

Siguió Ramón el alcance del jabalí, parando de cuando en cuando su curso para escuchar el débil y lejano ladrar de los perros y el toque moribundo de alguna bocina. La espesura del bosque robaba la escasa luz del día, y en medio de tan espantosa soledad no le traía ya el viento el rumor de su alegre comitiva.

Un relincho sonó como un gemido al pie de una cercana colina, y el conde dirigió allá su corcel, que rehilaba las orejas y como pesaroso obedecía la espuela del caballero.

De repente abriéronse los arbustos y dieron paso a una tropa de hombres que, calado el yelmo y lanza en ristre, embistieron al conde, y le atravesaron con cien heridas. Tendió el infeliz una postrer agonizante mirada a su derredor, y al descubrir la lívida y sombría frente de su hermano, que algo apartado se apoyaba en un árbol, lanzó un suspiro y cayó sangriento del caballo, mientras el azor voló a posarse sobre un cercano varal.

– «El agua no conserva huellas» dijo el fratricida Berenguer, y partió con todos los asesinos llevando el cadáver de su hermano, y desapareciendo en la espesura.

Las trompas volvieron a resonar lejos, muy lejos; los gritos de los cazadores, llevados en alas del vendaval, parecían siniestros gemidos de espíritus que rápidamente cruzaban; bramaban los pinos como un mar enfurecido, y hondamente murmuraban palabras de muerte.

Dos ágiles sabuesos atravesaron la maleza, y desembocaron donde fué asesinado el conde. Al ver el charco de la sangre, arrastráronse hasta él y ansiosamente olieron sus negros vapores. Lanzando entonces un aullido tristísimo y prolongado, echaron a correr con todas sus fuerzas alrededor de la sangre, describiendo con frenesí anchos círculos y parando de cuando en cuando para aullar lenta y dolorosamente: el azor correspondíales con sus agudos chillidos.

El eco repitió más cercanos los pasos de los caballos, y por fin la comitiva del conde, cuidadosa ya por su larga ausencia, acudió atraída por el ladrar de los perros, que al verla redoblaron el furor de su carrera, mientras el azor sacudía gritando sus alas encima del varal.

Miráronse consternados unos a otros los caballeros y los pajes; ¿mas quién podía descubrir el origen de tanta desgracia?

Al recoger el azor por las picuelas, echó el ave a volar pausadamente, lanzando tristes gritos

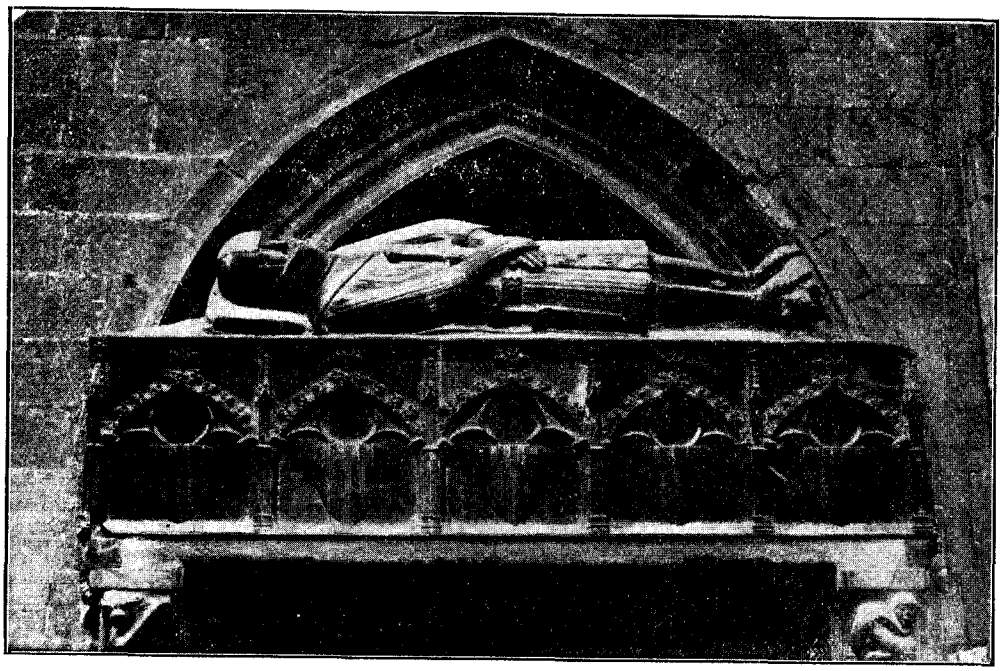

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 34

como si con aquellos sonidos quisiese indicarles que fuesen en pos de ella. Rojas manchas de sangre salpicaban a trechos el camino, y a lo lejos, sobre las aguas de un lago que brillaban como una cinta de plata, revoloteaba arremolinada una nube de cuervos.

Al verlos aulló melancólicamente toda la jauría, y el azor apresuró su vuelo hasta llegar a las orillas del lago. Graznaron horriblemente todas las agoreras aves, como si previesen que iban a arrebatarles su presa, que sobrenadaba en un círculo de agua algo teñida con su propia sangre.

Sacaron los criados el cadáver de su señor, y los caballeros dieron sus mejores capas para envolverle, mientras sus leales servidores lamentaban su temprana pérdida y recordaban sus virtudes.

Triste y dolorosa fué su marcha a Gerona; las puntas de las lanzas surcaban el polvo, arrastraban por el suelo las bordadas banderolas, y las bocinas ensayaban de cuando en cuando tonadas lúgubres:—el fiel azor volaba siempre delante de la fúnebre comitiva.

Con grave y melancólico són tañían todas las campanas de Gerona; la fama de aquella muerte cruzó por ella seguida de consternación y espanto, y un fúnebre silencio reinaba en sus plazas y en sus calles.

Cubriéronse de negros paños las paredes de la iglesia; un altísimo dosel del mismo color ocultó el rico altar, y sobre su oscuro fondo resaltaba una larga cruz de plata que relucía siniestramente con la amarillenta lumbre de los cirios, mientras las bóvedas repetían murmurando las preces de los difuntos.

Sonó general lamento en la fiel Gerona al entrar en su recinto el fúnebre cortejo, que entre el llanto de los habitantes y el clamoreo de las campanas subió a la Catedral. Allí paró el azor su vuelo sobre la puerta del templo, y despidiendo un grito agudo cayó muerto de dolor.

Al llegar los caballeros a los umbrales del santuario, salió el clero en solemne procesión con sendos cirios a recibir el cadáver de su conde, y los rezos hondos que murmuraban helaban el corazón más intrépido.

¿Quién asesinó al joven Ramón? Una vaga sospecha volaba sobre aquellas cabezas; un triste presentimiento oprimía todos los corazones;—pisaban un suelo volcánico, y ni una sola senda había que no cruzase sobre el abismo: pero el dedo de Dios iba a señalar el homicida.

Movióse el capiscol, y en su voluntad y conciencia entonó el *Subvenite*, pero las palabras no correspondieron a su intento, y su voz hizo resonar la terrible pregunta del Señor: *¡Caín: ¿dónde está tu hermano Abel?*

Un frío terror cundió por las circunstancias al oir estas palabras; no hubo una frente que no palideciese; no hubo una mano que no temblase: la multitud empezó a dispersarse temerosa y azorada; densa oscuridad pesó sobre la comitiva,—y es fama que vaciló la lumbre de los cirios en el altar, y que en las tumbas subterráneas sonaron extrañas voces que repetían las palabras del Señor: *¡Caín! ¿dónde está tu hermano Abel?* (1)

PABLO PIFERRER

CARNECERÍA
DE
JOAQUIN SUREDA
Rambla de la Libertad, 29. — GERONA

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 35

Una pàgina d' En Ruyra sobre Girona

Atreien especialment la meva atenció els carros que solien passar en volts d'aquelles hores vespertines. I no cal estranyar-ho. No eren uns carros qualsevol com els que es troben cada dia pel camí ral; aquells, de què parlo, eren una enormitat dintre llur gènere i crec que ja fa molts anys que no en corren. Semblaven edificis amb rodes, i es diria que eren més apropiats a l'estabilitat que al moviment. Però ben bé que's movien, baldament que poc a poc, i atravessaven per Girona a corrues, fent trontollar les cases. Segurament n' hi havia que viatjaven durant setmanes com les naus, fent escala en hostals i fermes per a anar mudant el bestiar.

No tronaven sonorament com les centrals i diligències, no espargien alegre música de cascavells com les tartanes, ni com les galeres exhalaven un xivarri de veus i rialles, que inclinava a creure que se' n duien una part del mercat. Eren relativament silenciosos i marxaven amb una gravetat de congregants en processó de Setmana Santa. Se podien comptar els llurs sotracs; a cada un feien una suspensió i semblava que restaven encallats; i quan la roda pujava sobre una pedra, aquella pedra, per grossa i ben asseguda que fos, fallia i s' enfonsava com un muscle sota una càrrega inesperada. Duien sis, set i fins vuit bèsties de rècula, i vistos en conjunt, *rècula i carro, feien l'efecte de monstruosos* caragols o xufancs de cent cames traginant la closca llur. Però si corressen caragols de tals mides, això pla que ningú es riuria dels tres sastres de la balada alemanya.

En lluita amb les locomotores dels primers camins de ferro, aquells carros exageraven llurs proporcions i feien gala de llur poder màxim. Tot en ells havia crescut: les rodes, els botons, les escales, els braços, les baranes, el tendatge... Amb les estores, que cobrien llur baranam i llurs bosses s'hauria pogut vestir el pis d'una casa. Amb la roba de la vela gairebé s'haguera pogut cobricelar un envelat de festa major. La ferralla sola pesava alguns quintars. Tot en ells era exagerat ultra mesura i llurs bèsties també havien crescut sobre la talla ordinària, aproximant-se a la dels grans paquiderms. Eren caballs francesos, enormes, ventruts, camagrossos, pesants com les mateixes locomotores de vapor, amb les quals havien de contendre, o bé muls d'ossada gegantina i tendons de ferro, de color gris o burella, peluts i de flancs tan amples que els esquiladors no sabien tondre'ls sense donar-se manyes d'arquitecte, i, a bec d' estisora, els ornaven amb gregues i relleus dignes d'un edifici. Ara poseu, l' una darrera l' altra, set o vuit d'aquelles màquines de sang i mireu si no en resulta un tren tant o més formidable que els que circulen per la via ferrissa.

Els carreters se'n sentien orgullosos, i gallejaven.

«El ferrocarril... bah! No ens fa cap mica de por. Si porteu pressa no diré que no us pugui convenir, però si no us ve d'una setmana o dues, no hi ha res com un carro. Un carro porta una catedral, i si no en teniu prou d'un, podeu posar-n'hi dos o tres... o cinquanta. Feu-me una carretera d'aquí a la lluna, doneu-me temps i paciència, i amb les meves bèsties us portaré la lluna a la plaça del Vi. El carril és un presoner de naixença. Poden allargar-li tant com vulguin la cadena, més ell ha d'anar sempre lligat de potes. El carro, en canvi, és lliure com el vent de Déu, va per on se vulla, se fica pels carrers de la ciutat, s'atura davant de casa vostra, entra al vostre pati, va a cercar el patifell al magatzem i els fustatges a la ribera mateixa o al peu del bosc. No haveu de carregar més que una sola vegada. A on voleu traginar-ho? A la Ceca, a la Meca o a la Vall d'Andorra? Està bé; doncs fins que arribeu a la Ceca, a la Meca o a la Vall d'Andorra no haureu de tocar res; i allí ho deixareu on convingui, a mans del qui ho hagi de rebre, a casa seva, a la fàbrica, a peu d'obra. No és bonic això? I ara mireu amb el tren de foc... a veure si us surten tan nets els comptes. Ell no vindrà pas a casa vostra. Ja teniu que de carro no us en podeu passar. Apa, doncs, vinguin homes a carregar-lo. Llestos? Tira cap a l'estació i... la feina d'en Jafà... homes allà i càrrega en terra altra vegada. I un cop en terra, ella la, càrrega, no es mou pas, es precís que els macips del carril l'agafin i la pugin al vagó. I ve que després de totes aquestes endergues, la màquina de foc se us l'emporta... però de quina manera, sants de la glòria! A l' esbojarrada, corrent com trenta dimonis, sense que ningú pari ment en si les vostres coses penen o no penen, en si es romp això o s'esclafa allò. Feu-vos compte que el tren és un animal, que marxa sempre esquivat. I ara vull que no enfonsi cap pont, ni descarrili, ni topi amb cap altre de tan esbojarrat com ell mateix, i que la vostra càrrega, més o menys sencera, arriba a l'estació que haveu triada com a més avinent. Avinent, oi? Per més que ho sigui, certament no hi viurà pas el qui us ha de rebre la mercaderia. Ja tornem,

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 36

doncs, a ésser-hi: vinga un altre carro, vinguen homes, vinga descarregar i recarregar i tornar a descarregar. No n'hi ha poc de tripijoc... ui, ui, ui! I tot se masega i tot s'embruta i tot se malmet. I ara, que som ximples? Desenganyeu-vos no hi ha res com un carro ben menat i amb bèsties fidels. Ell va poc a poc, però, al·leluia!... allò és seny, allò és mirament. Podeu viure descansats; hi teniu les coses tan segures i ben endreçades com a la vostra calaixera. No en val pocs de diners això. I cal... mentre el comerç sàpiga treure comptes, el tren no ens farà cap mal. Ja pot xiular tant com vulgui, me'n ric pla jo. Que tal volta matarà les diligències... pse!... no diré que no; però els carros .. mai!»

Així vaig sentir que s'explicava un dia un carreter verbós a les portes de l'hostal de l'Avellaneda; i aquest era el pensament de tot el gremi. I, cal dir-ho, molts d'aquells carreters no eren pas qualsevol cosa. Els ordinaris d'aquell temps eren persones d'importància a la comarca. No mancava entre ells qui era o havia sigut batlle del seu poble, ni qui tenia banc a l'església. Si en feien de tro en Feliu i en Cabanyes

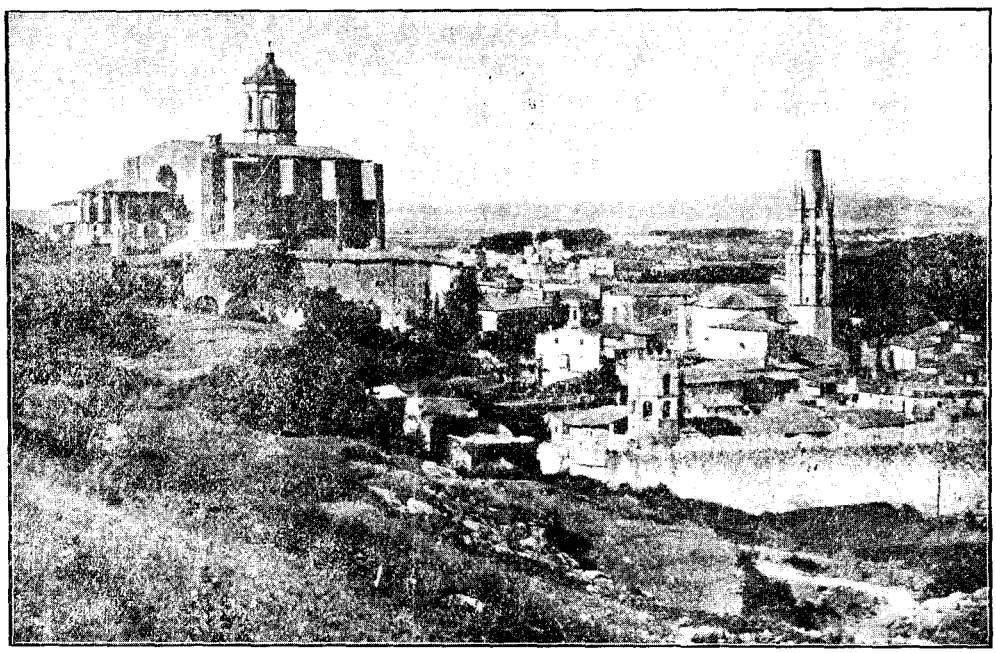

d'Olot, en Rata de Castellfullit, el Gravat i en Pujol de Figueres, en Faluga de Banyoles i alguns altres! Eren més anomenats que cap ministre de Madrid, per dolent que fos; però no pas per a vituperar-los, sinó gairebé sempre per a enaltir-los. El més pobre posseïa una dotzena de bestiasses, que valien un grapat d'unces; i quan un d'ells se presentava a fira o a mercat solia ésser objecte d'expectació; la gent el senyalaven amb el dit i repetien ses paraules de boca en boca.

— En Feliu d'Olot! mireu!

— Qui és?

— Aquell de la faixa musca, que porta un bastó llarg capçat de cuiro.

— Ja... aquell home rabassut i vermell. Té cara d'espavilat.

— Oidà! Fica-li els dits a la boca.

— Més valdria fica'ls-hi a la butxaca. No en té poques de dobles de quatre.

— Ha dit que enguany el bestiar porquí no valdrà cap diner.

— Ja podeu pujar-hi de peus. Quan ell ho diu!...

Eren a manera de capitostos d'una guerra. Tothom havia algun esment de la lluita, que s'estava travant, i moltes de simpaties se decantaven de la banda del carro. Els trens de vapor tenien certament l'atractiu de la novetat i llançaven la imaginació pels camins somniosos de l'esdevenir, parlant-li d'avenços possibles, de meravelles imprecises, que el desig perseguia sense trobar-hi vera forma de concreció. El carro, en canvi, era tot ell realitat, era ja la forma suprema assolida en aquell ordre per l'esforç humà; estava ple de tradició i evocava una pila

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 37

de records emocionants. Els noms dels enginyers del camí de ferro eren gairebé inconeguts, l'empresa una entitat anònima, el material una cosa morta que venia de l'estranger. De contra, els carreters eren gent del país, coneguts i àdhuc famosos, el carro una màquina, que tothom entenia i les reformes de la qual havien sigut llargament discutides a tots els hostals, vilatges i masies, i els animals que la movien, no sols tenien més afinitat amb la vida humana que les inanimades locomotores, sinó que molts d'ells s'havien conquistada certa celebritat. Qui no havia sentit a parlar, per exemple, del cavall Goliat, aquella bèstia puntosa que havia desencallat un carro que quatre mules no havien pogut treure de la fotja, i que s'era mort repentinament a causa del violent esforç després d'haver fet guanyar l'aposta al seu amo? Qui no coneixia el nom de la Celístia, una mula gris i lluenta com una nit serena, bèstia cobejadíssima, que, disputada en una fira per tres ordinaris contrapuntats, havia assolit per preu una quantitat de moneda que poques noies aporten en dot al marit? I qui no havia rigut amb les estravagàncies que es contaven de l'Esparverat? I a quina orella no havien sonat els noms del Gaig, la Bonica, el Pelegrí, el Rúfol, la Flor-alba?

Per més que jo vivia en un món força apartat d'aquelles qüestions, no havia deixat d'heure'n esment i em causaven certa pena. El meu cor no podia pendre partit decididament a favor del tren de foc, ni dels carros. Per què no havien de

L'ART GIRONI

Orquestra - Cobla de Primera Categoría

TEMPORADA DE 1926

Acabada la seva reconstitució, aquesta llorejada orquestra quedarà constituïda, per a la propera temporada, de la manera següent:

ORQUESTRA

Violins: Agustí Cervera, ex-director de la orquestra «Peps» de Figueres. P. Romaguera, antic professor de «L'Art Gironí». M. Paulís, ex-professor de la Cobla «Barcelona».

Viola: Joan Costa, ex-profesor de la Cobla «Empordanesa» i reputat mestre.

Flauta: Rafel Roig, de l'actual «L'Art Gironí».

Clarinets: Narcís Costa, actual clarinet 1.er de la Orquestra «Iluro», de Mataró. Josep Baró, de l'actual «L'Art Gironí».

Cornetins: Salvi Company, cornetí 1er de «La Farnense». J. Saló, de l'actual «L'Art Gironí».

Fiscorn: V. Pericás, ex-profesor de la orquestra «La Moderna», de Granollers.

Contrabaix: G. Miás, professor suplent de la orquestra «La Principal», de Perelada.

Direcció: AGUSTI CERVERA

COBLA

Flaviol: M. Paulís.
Tiples: R. Roig i N. Costa.
Tenors: Josep Baró i P. Romaguera.
Cornetins: S. Company i Jaume Saló.
Trombó: Agustí Cervera.
Fiscorns: V. Pericás i J. Costa.
Contrabaix: G. Miás.

Direcció: JOSEP BARÓ

Per a contractes, dirigir-se al Director de la Cobla, JOSEP BARÓ, Santa Clara, 6, o a RAFEL ROIG, Santa Clara, 3. -- GIRONA.

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 38

coexistir? El tren de foc era tan meravellós! corria tant! Però els carros eren tan familiars, tan poètics! Venien a passar frec a frec del meu balcó, me proporcionaven cada vespre un espectacle interessant; i constituïen una mena de nota èpica que sonava tan bé dins la nostra ciutat severa i majestuosa! Qui no els hauria trobats d'enyor? Jo els esperava amb veritable desig. — No en vindrà cap avui?—me deia.— Hauré d'anar a fer la vetlla abans que n'hagi passat cap?

De vegades, si l'hora era quieta, els sentia ja de lluny, de cap al fons del carrer de la Cort Reial. «Ara en ve un—pensava;—a veure si serà gaire gros.» Els coneixia tan bé les traces, que no solia pas enganyar-me; i això que, a tanta distància, només se'ls podia judicar per un soroll confós de sotracs pausats i per uns cruiximents gairebé imperceptibles. Però aquella fressa augmentava de moment en moment. I després s'anava distingint el pas de la rècula com un martilleig rítmic, i es percebien les empassegades que en rompien el compàs, i tal volta l'escarritx de les ungles ferrades relliscant sobre l'empedrat estrident. I sonava espetec de xurriaques, i, retrunyint cases amunt, s'alçava fins al cel la veu poderosa del carreter, una veu en la qual semblava rebrollar el crit selvatge de l'antic domador de bèsties. «Olla ooh! Arri!» I el ronc intermitent, que llançava la ciutat reganyosa, anava creixent, creixent, atansant-se... Era que ja el carro entrava dins el sonorós carrer de Ciutadans. I aleshores dava bo d'obrir els ulls per veure com aquell carrer en ombra llampegava, igual que un cel de tempesta, amb el foguejar de ses pedres batudes per la rècula pesant, i com la gran baluerna del carro avançava lentament, fantàsticament, entremig d'aquell centelleig, que li donava agalivances de cosa de l'altre món. Jo romania tot encantat i pensava: «Mà noi, i que n'és de bonic això!»

JOAQUIM RUYRA

De mis memorias

(Instantánea)

¿Quién no tiene algo interesante qué contar de su vida? Que nuestra existencia haya sido un calvario más o menos doloroso o una serie de triunfos más o menos interrumpidos, siempre queda un surco, un recuerdo vivaz que no se borra nunca.

En mis cincuenta y tres años que llevo de vida intelectual activa y de lucha permanente en todos los órdenes, he pasado por gran número de impresiones cuyas huellas imborrables hacen repercutir con frecuencia, en mi corazón y en mi cerebro, la sensación primitiva, como si se tratara de algo reciente reproducido por el disco de un fonógrafo.

Al volver a Gerona definitivamente después de un ostracismo forzado de ocho lustros, mis recuerdos imperecederos de la capital me retrotraen a mis antiguas luchas políticas, lo mismo aquí que en el Bajo Ampurdán, lugar para mí sagrado por ser el de mi nacimiento. Y ahora mismo, al hablarse de Palafrugell, se presenta a mi memoria, como una de las visiones más hermosas de mi ya larga vida, un hecho culminante que yo quiero recordar a aquellos palafrugellenses, sobrevivientes de aquella época, que pudieran haberlo olvidado.

En las elecciones generales de 1876-77 (si no me es infiel la memoria) presentábase como candidato a Cortes por el distrito de La Bisbal el eminente repúblico don Emilio Castelar; y juntos fuímos con él a un mitin de Palafrugell el presidente del comité provincial republicano y este humilde servidor como secretario de dicha entidad. Inútil decir cómo fué acogido el orador ilustre en todo el distrito. Hubo en la industrial villa un banquete soberbio, organizado por mi antiguo condiscípulo el farmacéutico don José Gich y Fontanet. En ese banquete hizo este último gala de una oratoria fácil, fogosa y elocuente al iniciarse los brindis. De los demás que hablaron creo pertinente no hablar. El joven farmacéutico nos había eclipsado a todos. Del mismo Castelar ¿qué podría decir que no fuera pálido e inferior a sus grandes méritos? De aquel banquete salimos todos arrebatados de entusiasmo.

Pero faltaba la nota final, la nota grandiosa, la nota sublime. Y esta nota nos la dió aquel inconmensurable orador en el Casino a donde fuímos a prepararnos para el mitin después del banquete.

Serían como las once de la noche, una noche tibia de verano, con un cielo de un azul resplandeciente. La luna llena se hallaba en su zénit alumbrando aquella plaza relativamente exigua, cuajada de gente ávida de escuchar de nuevo la voz grandilocuente del cantor de la democracia. Había una impaciencia grande por oirle. Los que no asistieron al banquete sabían de su fama, pero deseaban oir las vibraciones de su voz mágica, de aquella voz que le había dado el Creador para subyugar a las muchedumbres. Cálido el ambiente, se respiraba mal y reinaba un profundo silencio, aguardando todo el mundo con ansiedad el momento en que Castelar iba a aparecer en el balcón para dirigirles la palabra. De súbito se oye un rumor sordo, que culminó en explosión profunda, como si el mar cercano, rompiendo sus diques, hubiese hecho irrupción entre la muchedumbre: el balcón habíase abierto, y Castelar apareció en él como un iluminado, con el beso de la luna en la frente. Y Castelar habló, y habló poco. La

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 39

oración que improvisó fué lo más grandioso, lo más sublime, que oyeron jamás oídos humanos. Yo había escuchado en el Congreso aquella celebérrima improvisación contestando al canónigo Manterola acerca de la libertad religiosa. Pero aquella improvisada oración de Palafrugell no puede compararse con nada. No ha habido, no hay ningún orador en el mundo, ni sagrado ni profano, capaz de recitar aquel poema, que lo mismo podía ser cántico que arenga, lo mismo plegaria que proclama tribunicia. Aquella luna esplendorosa que se presentaba a su vista como hostia sagrada que acaba de surgir del mar, le inspiró palabras inenarrables y de una sublimidad jamás superada. El genio de la elocuencia bajó a su cabeza, desplegó sus alas y todos quedamos inundados de tanta emoción, casi dispuestos a rendirnos de hinojos como signo irrefragable de admiración profunda.

. . . . . .

Por desgracia se perdió aquella oración improvisada, por nadie recogida. Aquella noche Palafrugell quedó uncido por la elocuencia de Castelar. Yo he querido recoger aquel recuerdo, tal vez perdido, como tributo de admiración al gran maestro de la oratoria y de afecto a la noble villa que tanto honor hace a la bella comarca ampurdanesa.

A. VINARDELL ROIG

Gerona, 27 octubre 1925.

UNA NUEVA INDUSTRIA

LA PRODUCCIÓN DE ÁCIDO TARTÁRICO

Una de las fábricas que se han establecido en nuestra ciudad en estos últimos años y que merece ser mencionada por su importancia y desarrollo, es la de ácido tartárico fundada en 1918 y de la que es gerente nuestro distinguido amigo el doctor Vila Sabater, enclavada en el término de Palau Sacosta, en las proximidades de la línea de San Feliu de Guixols a Gerona.

Esta fábrica, instalada con todos los adelantos que la especialidad requiere y expertamente dirigida, ha alcanzado en poco tiempo justificada nombradía por la calidad del ácido tartárico, cuya producción alcanza en la actualidad unas cien toneladas anuales.

Merecen plácemes los que, como el Dr. Vila Sabater, además de distinguirse en el ejercicio de su profesión, dedican sus actividades y sus intereses a la creación de industrias que, como la de referencia, acrecientan la riqueza de la ciudad y su comarca.

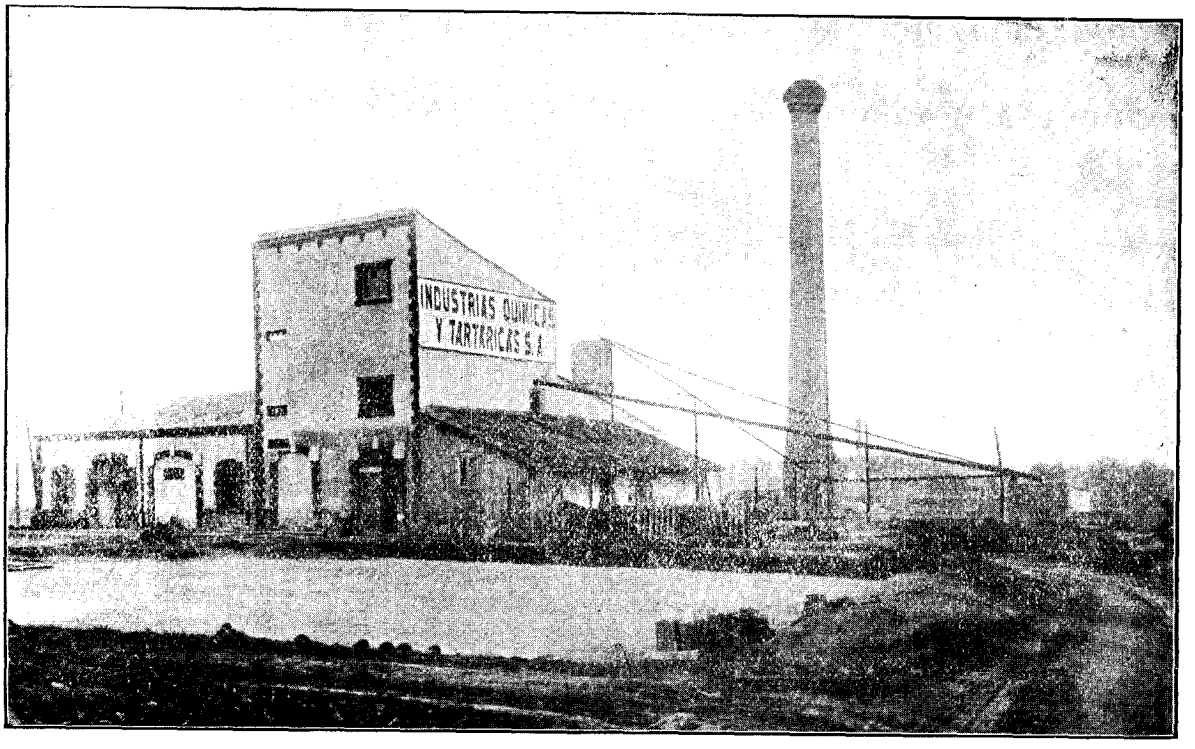

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 40

Tresor empordanès

El castell de Perelada

Les construccions alçades pel treball d'homes d'altres èpoques, pugen a un bon nombre dintre la nostra gaia comarca, i se'n conserven moltes d'embolcallades en el silenci de llur quietud i austeritat, guardant el secret dels segles que han vist passar i deixant-se cobrir per la molça, eures i romagueres, com si volguessin que el sol, la pluja i la tramuntana les respectés com a patrimoni de les posteritats.

Un d'aquests tresors històrics el tenim a la vila de Perelada. Monument esplèndid, sumtuós i reial que reuneixi quantes belleses puguin desitjar-se en una edificació de la seva antiguitat i estil, pocs deuen haver-n'hi en tot Catalunya com el castell-palau que fou dels comtes de Perelada. A l'interior s'hi admira tota la grandesa, sobrietat i misteri dels antics castells medievals, del caràcter dels quals conserva només les torres i el preat claustre de l'església aparellada a l'edifici, puix tot lo altre ha estat restaurat. El nucli principal del palau-castell el formen varis cossos d'edifici. Prop d'una de les torres, una forta muralla coberta de verdes eures i «enredaderes» dona una tonalitat imponent al cos denominat del Carme, on hi havia instal·lada una riquíssima biblioteca. Tant el pati central del palau, per on s'entra a l'escala principal anomenada d'Enric IV, com les austeres galeries i magnífiques habitacions amb llurs bells finestrals, imposen respecte i admiració.

Aquesta senyorial residència, que es troba voltada per un deliciós parc amb abundor de flors, constituí el dot de Na Ermesenda de Navata, senyora de Perelada, casada en 1297 amb el vescomte Dalmau de Rocabertí, per la gràcia de Déu, fill segon de la nobilíssima casa dels Comtes d'Empúries.

En el mateix castell tingué lloc, a principis del segle XIII, la tragèdia passional que narra magistralment, amb un romanç catalanesc, En Pompeius Gener en *Dones de Cor* (volum XI de la col·lecció «La Novel·la Nova»), sota l'epígraf *L'aimia d'En Cabestany*, que fa referència als amors entre aquest invicte cavaller i Na Saurimonda de Navata (antecessora de Na Ermesenda), qui havent infondit gelos al seu espòs, el comte Raimond de Castell-Rosselló, pels al·ludits amors, aquest li envià una lletra fingida en nom del seu amic el baró de Colliure, invitant lo per una gran cacera; l'esperà a un bosc, a mig camí d'allà on havia donat la cita, i assassinà a l'incaute cavaller; li obrí el pit i extreient-li el cor el feu presentar davant de sa muller en suculent àpat, dient-li: *aquí teniu el cor d'una magnífica presa que he caçat per a vos*, i després que ella se l'hagué menjat, ell afegí: *aquesta carn que haveu menjat era el cor d'En Guillem de Cabestany*. Esglaiant-se Na Saurimonda i posseïda de forta desesperació, va tirar-se per un dels finestrals del castell, quedant morta a l'acte. Els cossos dels dos amants, per intervenció del rei d'Aragó, foren sepultats a l'església de Sant Joan de Perpinyà, amb una inscripció relatant el fet.

Un altre Dalmau de Rocabertí va manar cremar la vila i el castell, quan, junt amb el comte de Pallars, prestaren l'ajuda a les armes del rei Pere el Gran d'Aragó contra les tropes franceses que s'havien introduït secretament pel port de Banyuls. Més tard, la vila fou reconstruïda, així com el castell, que acabà d'edificar-se en temps del vescomte Onofre de Rocabertí, sota el regnat de Ferràn el Catòlic.

L'onzè vescomte de Rocabertí va acompanyar al rei Jaume el Conqueridor a la conquesta de Mallorca, on va morir, succeint-lo i heretant-lo el seu fill Jofre, que va rebre per tants preats serveis els dominis de les viles i castells de Llers, Alfar, Bellcaire, Anglessola, Sant Llorenç de la Muga, Darnius, Vilabertran i altres.

De tot el feude senyorial dels Rocabertí, fou Perelada la vila escollida per residència dels seus nobilíssims senyors els quals, diu Pella i Forgas, administraven justícia i dictaven lleis per llurs vassalls, als quals era imposat servei d'armes sempre que així ho ordenés el senyor de Perelada, per acometre alguna empresa. La dita vila, que gaudia fama per aquell temps d'ésser el més ric mercat de l'Empordà, ha conservat fins ara el llibre manuscrit on se contenien totes les lleis, furs i privilegis que es concedien pels seus senyors, el qual es trobava a Casa la Vila, subjecte per una cadena a una columna, per qual motiu se l'anomenava el «Llibre de la Cadena».

La noble família dels Rocabertí i de Perelada es cobrí de noves glòries amb motiu de la gran part que aquests varen pendre en les guerres de Sicília i Sardenya, apoiant la causa del rei d'Aragó. El gran almirall Roger de Llúria, que va derrotar l'armada francesa en aigües de Roses, rebé el concurs de quatre galeres amb 500 cavalls i 1500 infants de totes les armes, que li envià el vescomte Hug de Rocabertí, al seu auxili.

En la branca genealògica de la il·lustre casa dels Rocabertí, figuren set bisbes i arquebisbes, un d'ells Joan Tomàs, que posseí la investidura d'Inquisidor general a Espanya. Després de l'any 1656 s'involucren amb el vescomtat de Rocabertí i comtat de Perelada les baronies de Navata,

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 41

Darnius, Santa Llogaia, Llers, Sant Llorenç de la Muga, Vilademuls, Terrades i Anglessola.

Durant l'intromissió del Duc de Lorena en els assumptes del primcipat de Catalunya, que donà orígen a una llarga guerra civil, els Rocabertí permaneixeren fidels a la causa de Joan II d'Aragó, acompanyant al seu fill Ferràn el Catòlic, a la major part de ses empreses guerreres.

En l'actualitat, aqueixa monumental propietat pertany a l'acabalat compatrici En Miquel Mateu, i havem de confiar que, recordant-se tan il·lustre pròcer que corre per ses venes sang catalana, farà els possibles per conservar l'antic castell-palau, què és un dels bons testimonis de la cultura medieval catalana.

JOSEP ROCH

BANC DE PALAFRUGELL

FUNDAT EN 1920

Inscrit a la Comissaria Règia de la Banca Privada

CAPITAL SUBSCRIT I DESEMBORSAT:
1.000,000 de pessetes
RESERVES: 265,000 pessetes

Casa Central: **PALAFRUGELL** - Tel. 392

SUCURSALS:

SANT FELIU DE GUIXOLS. -- Telèfon 1116
LA BISBAL. -- Telèfon 630
TORROELLA DE MONTGRI. -- Telèfon 6

Adreça telegràfica i telefònica de Central i Sucursals: BANCO

Fa tota mena d'operacions de Banca i Borsa

Este número ha sido sometido a la previa censura.

Fotografías V. Fargnoli y O. Unal.

Arxiu Municipal de Girona. Autonomista. Suplement Literari, L'. 1/10/1925. Page 42